

ІРТ  
ЧСХ

10



Б. АЛАНК

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

АНТІН ЧЕХОВ

# КОМЕДІЇ

• ВЕДМІДЬ • СВАТАННЯ •  
ЛЕБЕДИННИЙ СПІВ (КАЛЬХАС)  
ТРАГІК З ПРИМУСУ • ВЕСІЛЛЯ  
ЮВІЛЕЙ • ЛИХО ВІД ТЮТЮНУ

---

ПЕРЕКЛАВ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ  
ВОЛОДИМИР БУРЯЧЕНКО



ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ  
ХАРКІВ 1930 ОДЕСА

Бібліографічний опис цього видання вищено  
в „Літописі Українського Друку“, „Картковому  
репертуарі“ та інших наукових Української  
книжкової Палати

**ОБКЛАДИНКА ХУД. Б. БЛАНКА**

# В Е Д М И Д Ъ

ЖАРТ НА ОДНУ ДІЮ

ДІЄВІ ОСОБИ:

Олена Йванівна Попова, вдовиця з ямочками на щоках, поміщиця.

Григорій Степанович Смірнов, нестарий поміщик.  
Лука, лъокай Попової, старий.

---

---

## Вітальня в господі Попової.

### I

Попова (в глибокій жалобі, не відриваючи очей від фотографічної картки) і Лука.

Лука. Негаразд, пані... Ви лише самі себе губите... Покоївка і куховарка пішли по ягоди, всяке створіннячко тішиться, навіть кицька, і та розуміє радість — на дворі гуляє, пташок ловить, а ви цілий день сидите в кімнаті, мов в монастирі і без жодної втіхи. Справді! Вже й рік минає, як ви не виходите з хати!..

Попова. І не вийду ніколи... Навіщо? Мое життя вже кінчилося. Він лежить у могилі, я поховала себе отут серед чотирьох стін... Ми обоє вмерли.

Лука. От тобі й на! І не говорили б такого. Микола Михайлович померли, так на роду написано, на те божа воля, царство їм небесне... Посумували — й годі, треба міру знати. Аджеж не ввесь вік плакати й носити жалобу. В мене теж колись померла стара... Ну, що ж? Погорював, по-плакав з місяць, і буде з ней, а щоб ціле життя співати Лазаря, то й стара того не варта. (*Зідхає*). Всіх сусідів, позабували... І самі не їздите, і нікого не приймаєте. Ми живемо, прощачте, як павуки, — світу божого не бачимо. Ліберію миші з'їли... Не диво, якби гарних людей не було, а то повно в повіті панів... В Риблові стоїть повк, офіцери, як цукерки, і не надивишся! А в таборі щоп'ятниці баль, і військова оркестра майже щодня грає... Ей, пані, пані! Молоді, гарні, як писанка, тільки б жити собі на втіху... Аджеж не на вік краса! Пройде літ з десять,

---

самі захочете павою пройти та панам офіцерам тумана в  
вічі пустити, але пізно буде.

Попова (*rішуче*). Я прошу тебе ніколи мені про це.  
не говорити! Ти знаєш, що з того часу, як помер Микола  
Михайлович, життя втратило для мене всяку привабність.  
Тобі здається, що я жива, але це тільки так здається! Я  
поклялася до самої смерті не скидати цієї жалоби й не ба-  
чити світу... Чуєш? Хай його тінь бачить, як я його лю-  
блю... Так, я знаю, це для тебе не тайна, що він часто  
був несправедливий до мене, жорстокий і... і, навіть, зра-  
джував, але я буду вірною до самої смерті і покажу йому,  
як я вмію любити. Там, на тім світі, він побачить мене та-  
кою, якою я була до його смерті...

Лука. Навіщо говорити все те саме; пішли б краще в  
садок погуляти або звеліли б запрягти Тобі або Велетня і  
до сусідів у гості...

Попова. Ах!.. (*Плаче*).

Лука. Пані!.. Пані!.. Що з вами? Христос з вами!

Попова.. Він так любив Тобі! Він все їздив ним до  
Корчагіних і Власових. Як чудово він правив кіньми! Скіль-  
ки в його постаті було грації, коли він щосили натягував  
віжки! Пам'ятаєш? Тобі, Тобі! Скажи, щоб дали йому сьо-  
годні зайву мірку вівса.

Лука. Слухаю!

Різкий дзвінок.

Попова (*здригає*). Хто це? Скажи, що я нікого не  
приймаю.

Лука. Слухаю! (*Виходить*).

II

Попова (сама).

Попова (*дивиться на фотографію*). Ти бачиш, Nicolas,  
як я вмію любити і прощати... Моя любов згасне разом зі  
меною, коли спиниться мое бідне серце. (*Сміється крізь сльози*).  
І тобі не соромно? Я слухняна, вірна жінка, сиджу під зам-

---

ком і буду вірною тобі до смерти, а ти... і тобі не соромно, бабій? Зраджував мене, робив сцени, по цілих тижнях залишав мене саму...

### III

**Попова і Лука.**

Лука (*входить, налякано*). Пані, там хтось питає вас. Хоче бачити...

Попова. Але ж ти сказав, що я по смерти чоловіка нікого не приймаю?

Лука. Сказав, але він і слухати не хоче, каже, що дуже пильна справа.

Попова. Я не при-й-ма-ю!

Лука. Я йому, казав... чорт якийсь... лається і просто в кімнату преться... вже в ідалльні стоять...

Попова (*роздратовано*). Добре, проси... Що за нахаба!

Лука виходить.

Попова. Що це за люди! Ну, чого тім треба від мене? Навіщо порушати мій спокій? (*Зідає*). Ні, здається, таки справді доведеться втекти в монастир... (*Замислюється*). Так, в монастир...

### IV

**Попова, Лука і Смірнов.**

Смірнов (*входячи, до Луки*). Дурню, любиш багато розмовляти... Осел! (*Побачивши Попову, з повагою*). Пані, маю честь представитися: поручник артилерії в одставці, землевласник Григорій Степанович Смірнов! Я примушений турбувати вас в дуже пильній справі...

Попова (*не простягаючи руки*). В чім річ?

Смірнов. Ваш небіжчик чоловік, з яким я мав честь бути знайомим, заборгував мені по двох векселях тисячу двісті карбованців. Через те, що мені взвітра треба платити відсотки в земельний банк, я прохав би вас, пані, віддати мені їх сьогодні ж.

---

Попова. Тисячу двісті... А завіщо мій чоловік заборгував ці гроші?

Смірнов. Він купував у мене овес.

Попова (*зідхаючи, до Луки*). Так ти, Луко, не забудь сказати, щоб дали Тобі зайву мірку вівса. (*Лука виходить. До Смірнова*). Коли Микола Михайлович вам заборжився, то, звичайно, я верну; але прощайте, будьте так ласкаві зачекати, бо в мене нема сьогодні грошей. Післязавтра повернеться з міста мій прикажчик, і я звелю йому заплатити, що належить вам, а покищо я не можу сповнити вашого бажання... До того ж, сьогодні як раз минуло сім місяців, як помер мій чоловік, і в мене тепер такий настрій, що я зовсім не можу займатися грошовими справами.

Смірнов. А в мене тепер такий настрій, що, коли я завтра не заплачу відсотків, то мушу піти з торбами. У мене за борги поцінують маєток!

Попова. Післязавтра ви дістанете свої гроші.

Смірнов. Мені потрібні гроші не післязавтра, а сьогодні.

Попова. Пробачте, сьогодні я не можу заплатити вам.

Смірнов. А я не можу чекати до післязавтра.

Попова. Що ж робити, коли в мене тепер немає!

Смірнов. Так не можете зараз заплатити?

Попова. Не можу...

Смірнов. Гм!.. То ваше останнє слово?

Попова. Так, останнє.

Смірнов. Останнє? Рішуче?

Попова. Рішуче.

Смірнов. Красенько дякую. Так і запишемо. (*Здвигує плечима*). А ще хотять, щоб я був байдужим! Стрічає мене по дорозі акцизний і питає: „чого це ви все гніваетесь, Григорію Степановичу?“ Та як же мені не гніватися? До зарізу потрібні мені гроші... Вийхав я ще вчора ранком на світанку, об'їздив всіх своїх позичальників—і хоч би один з них сплатив свій борт! Замучився, як собака, ночував чорт зна де—в корчмі, біля барила з горілкою... Нарешті, приїжджу сюди за 70 верстов від хати, сподіваюся дістати

---

гроші, а мене частують „настрієм“! Як же мені не гніватися?

Попова. Я, здається, виразно сказала: прикажчик повернеться з міста, і тоді дістанете гроші.

Смірнов. Я приїхав не до прикажчика, а до вас! На якого біса, пробачте на цім слові, здався мені ваш прикажчик!

Попова. Пробачте, шановний пане, але я не звикла до таких непристойних висловів, до такого тону. Я вас більше не слухаю. (*Швидко виходить*).

## V

Смірнов (сам).

Смірнов. Скажіть, будь ласка! Настрій!.. Сім місяців тому, як помер чоловік! Але мені ж то треба платити відсотки чи ні? Я вас питаю: треба платити відсотки чи ні? Ну, у вас чоловік помер, настрій там і всякі штуки... прикажчик кудись поїхав, хай йому біс, а мені що накажете робити? Улетіти від своїх кредиторів на баллоні чи що? Чи розігнатися та тріснути головою об стінку? Приїжджу до Груздьова — нема вдома, Ярошевіч сковався, з Куріциним посварився на смерть і трохи через вікно його не викинув, у Мазутова — холерина, у цієї — настрій. Жодна каналія не платить боргів! А все через те, що я дуже їх розпустив, що я тюхтій, ганчірка, баба! Я надто делікатний з ними! Ну, постривайте! Пізнаєте ви мене! Я не дозволю жартувати зі мною, хай йому біс! Залишуся і сидітиму тут, доки вона не сплатить боргу! Брр!.. Який я сердитий сьогодні, який я сердитий! Від гніву всі жижки тремтять, і дух захопило... Ху, навіть млосно робиться. (*Кричить*). Слухо!

## VI

Смірнов і Лука.

Лука (*входить*). Чого вам?

Смірнов. Дай мені кvasу або води!

---

Лука (*виходить*).

Смірнов. Ні, яка логіка! Мені до зарізу треба грошей, хоч бери та вішайся, а вона не платить через те, що, бачите, не має охоти займатися грошовими справами!.. Справжня жіноча, турніорна логіка! Через це от я ніколи не любив і не люблю розмовляти з жінками. Про мене, вже краще сидіти на бочці з порохом, ніж розмовляти з жінкою. Брр!.. Аж мороз поза шкірою йде, так розлютував мене цей шлейф! Ледве я тільки побачу, хоч би здалеку, поетичне створіння, як у мене зі злости аж литки трясуться. Просто хоч караул кричи.

## VII

Смірнов і Лука.

Лука (*входить і подає воду*). Пані хворій не приймають.

Смірнов. Марш!

Лука виходить.

Смірнов. Хворій не приймають! І не треба, не приймай... Я залишуся і сидітиму тут, поки не віддаси грошей. Тиждень хворитимеш, і я тиждень просиджу тут... Будеш хвора рік, і я рік... Я своє візьму, пані. Мене не зворушиш ні жалобою, ні ямочками на щоках... Знаємо ці ямочки! (*Кричить у вікно*). Семене, розпрягай! Ми не швидко поїдемо! Я тут лишаюся! Скажеш там на стайні, щоб дали коням вівса! Знов у тебе, бидло, лівий орчиковий кінь за плутався у віжках! (*Передражнює*). Нічого... Я тобі дам нічого! (*Одходить від вікна*)... Погано... спека нестерпуча, ніхто не платить боргів, вночі погано спав, а тут ще цей жалібний шлейф з настрієм... Голова болить... Горілки випити чи що? Нехай і так, нап'юся. (*Гукає*). Слухо!

Лука (*входить*). Чого вам?

Смірнов. Дай чарку горілки!

Лука виходить.

Смірнов. Ух! (*Сідає і оглядає себе*). Нема чого й каза-

---

ти, гарно виглядаю! Увесь запорошений, чоботи брудні, не миттій, не чісаній, на камізельці солома... Може, пані думає, що я розбішака. (*Позіхає*). Воно трохи нечлено заходить до вітальні в такім вигляді, але це нічого... я тут не гість, а кредитор, а для кредиторів це байдуже...

Лука (*входить і подає горілку*). Перебираєте міру, пане...

Смірнов (*сердито*). Що?

Лука. Я... нічого... я властиво...

Смірнов. З ким ти розмовляєш?! Мовчати!

Лука (*набік*). Причепився чортяка на нашу голову...  
Принесла його нечиста сила...

Лука виходить.

Смірнов. Ах, який я сердитий! Такий сердитий, що, здається, весь світ стер би на порошок... Аж молосно робиться... (*Кричить*). Слухо!

### VIII

#### Попова і Смірнов.

Попова (*входить, спустивши очі*). Шановний пане, на самоті я давно вже одвикла від людського голосу і не зножу крику. Через це я дуже вас прошу не порушати моого спокою!

Смірнов. Верніть мої ґроші, і я поїду.

Попова. Я сказала вам, здається, досить виразно: ґроші у мене нема, почекайте до післязавтра.

Смірнов. Я так само мав за честь сказати вам досить зрозуміло: ґроші потрібні мені не післязавтра, а сьогодні. Коли ви сьогодні мені не заплатите, то завтра я мушу повіситись.

Попова. Але, що ж мені робити, коли в мене немає ґрошей? Як це прикро!

Смірнов. То ви зараз не повернете? Ні!

Попова. Не можу...

Смірнов. В такім разі я залишаюся тут і сидітиму, доки не одержу... (*Сідає*). Післязавтра повернете? Чудесно!

---

Я до післязавтра просиджу таким чином. От так і сидіти-  
му... (*Схоплюється*). Я вас питаю: мені треба заплатити вЗа-  
втра відсотки чи ні?.. Бо ви, може, думаєте, що я жартую?

Попова. Шановний пане, прошу вас не кричати! Тут  
не стайня!

Смірнов. Я вас не про стайню питаю, а про те, чи  
треба мені взвітря платити відсотки, чи ні?..

Попова. Ви не вмієте поводитися в жіночім това-  
ристві!

Смірнов. Пробачте! Я вмію поводитися в жіночім то-  
варистві!

Попова. Ні, не вмієте! Ви невихована, некультурна  
людина! Порядні люди так не розмовляють з жінками!

Смірнов. Дивна річ! А як же ви хочете, щоб розмо-  
вляти з вами? По-французькому чи що? (*Злоститься і сюсю-  
кає*). Мадам, же ву прі... який я щасливий, що ви не пла-  
тите мені грошей... Ах, пардон, що я потурбував вас! Сьо-  
годні така чудова погода! І ви такі цікаві в цій жалобі!  
(*Розшаркується*).

Попова. Не розумно і грубо.

Смірнов (*передергнув*). Не розумно і грубо! Я не вмію  
поводитися в жіночому товаристві! Пані! На свому віку я  
бачив куди більше жінок, як ви горобців! Три рази через  
жінок я стрілявся на дуелі, дванадцять жінок я покинув,  
дев'ять мене покинули! Так! Був час, коли і я удавав з се-  
бе дурня, усміхався солоденько, літав попід небеса, розси-  
пався перлами, ногами шуркав... Кохав, страждав, зідхав до  
місяця, киснув, танув, холоднів... Любив палко, скажено, на  
всякі способи, хай йому чорт, тріскотів, як сорока, про  
емансипацію, промантачив на ніжні почуття половину май-  
на, але тепер — красненько дякую! Тепер мене вже не під-  
дурите! Досить! Чорні очі, палкі очі, рожеві вусточки,  
ямочки на щоках, місяць, шепіт, тихі зідхання — за все те,  
пані, я тепер і мідяка не дам! Я не кажу про присутніх,  
але всі жінки, від малої до великої, чванькуваті, гримасни-  
ці, сплетниці ненависні, брехухи над брехухами, пусті,  
дріб'язкові, бездушні, логіка найобурливіша, а щодо цієї шту-

ки (*ляскає себе по чолі*), то, пробачте за відвертість, горобець найпершому філософові в спідниці — може дати десять вічок наперед! Подивиша на таке поетичне створіннячко: серпанок, етер, напівбогиня, мільйон пориваннів, а заглянеш у душу — найзвичайніший крокодил! (*Хапається за спинку стільця; стілець тріщить і ломиться*). Але найбільше обурює те, що цей крокодил через щось думає, що його шедевр, його привілей і монополія — ніжне чуття! Та побий мене трясця, та повісьте мене хоч на цьому гаку доГори ногами, коли жінка вміє кохати когось іншого, крім болонок!.. Кохаючи, вона вміє тільки пхенькати та киснути! Де мужчина страждає і віддає все, там її кохання виявляється в тім, що вона круить хвостом і пильнує, щоб найміцніше вхопити за ніс. Ви маєте нещастя бути жінкою, отже по собі добре знаєте жіночу натуру. Скажіть же ме ні по-правді — чи ви бачили в своєму життю жінку, щоб була щирою, вірною і постійною? Не бачили! Вірними і постійними бувають тільки старі та каліки! Скоріше можна побачити рогату кицьку або білого валюшня, ніж постійну жінку!

Попова. Пробачте, так хто ж на вашу думку незрадливий та постійний в коханні? Чи не мужчина?

Смірнов. Так, мужчина!

Попова. Мужчина! (*Сміється злобно*). Мужчина вірний і постійний в коханні! Скажіть, що за новина! (*Палко*). Та яке ви маєте право так казати? Мужчини вірні й постійні! Коли вже на те вийшло, то я скажу вам, що з усіх мужчин, яких я тільки знала і знаю, мій небіжчик чоловік був одним з найкращих... Я любила його палко, всією своєю істотою, як може кохати тільки молода жінка; я віддала йому свою молодість, щастя, життя, своє майно, дихала ним, молилася до його, як до божества, і... і що ж з цього? Цей найкращий з мужчин без жодного вагання зраджував мене на кожнім кроці! Я знайшла в його столі по його смерти повну скриньку листів від коханок, а за життя — страшно згадати! він залишав мене цілими тижнями саму, на моїх очах залиявся до інших жінок і зраджував мене, роз-

тринкував мої гроші, насміхався з моого почуття... І не зважаючи на це все, я кохала його і була йому вірною... Мало того, він помер, а я все ще лишаюся вірною йому й постійною. Я навіки поховала себе серед цих чотирьох стін і до смерті не скину цієї жалоби...

Смірнов (*сміється з призирством*). Жалоба!.. Не розумію — за кого ви мене маєте? Наче я справді не розумію, для чого ви носите це чорне доміно і поховали себе в цих чотирьох стінах! Деж пак! Це так таємничо, так поетично! Буде їхати повз вашої хати якийнебудь юнкер або куцій поет, зирне на вікна і подумає: „Тут живе таємнича Тамара, що з любови до чоловіка поховала себе серед цих чотирьох стін.“ Знаємо ми ці штучки!

Попова (*спалахнувши*). Що? Як ви насмілилися сказати це мені?

Смірнов. Ви поховали себе живцем, а проте не забули напудритися!

Попова. Як ви смієте так розмовляти зі мною?

Смірнов. Не кричіть, будь ласка, я вам не прикажчик! Дозвольте мені називати речі їх справжніми іменами. Я не жінка і звик висловлювати свої думки просто! Не кричіть, з ласки вашої!

Попова. Не я кричу, а ви кричите! Будьте ласкаві, дайте мені спокій!

Смірнов. Віддайте мені гроші, то я й поїду.

Попова. Не дам я вам грошей!

Смірнов. Ні, дасте!

Попова. Ні, на злість же вам і шага не дістанете! Прошу дати мені спокій!

Смірнов. Я не маю щастя бути ані вашим чоловіком, ані нареченим, і через це прошу вас, не робіть мені сцен. (*Сідає*). Я цього не люблю!

Попова (*задихаючись від гніву*). Ви сіли?

Смірнов. Сів.

Попова. Прошу вас вийти звідси!

Смірнов. Віддайте гроші... (*Набік*). Ох, який я лютий. Який я лютий!

---

Попова. Я не маю бажання розмовляти з нахабою!  
Прошу вас забиратися геть! (*Павза*). Ви не підете? Ні?

Смірнов. Ні.

Попова. Ні?

Смірнов. Ні!

Попова. Добре! (*Дзвонить*).

## IX

**Ті ж самі і Лука.**

Попова. Луко! Виведи цього пана!

Лука (*підходить до Смірнова*). Пане, прошу вийти, коли велять! Нічого тут...

Смірнов (*схоплюючись*). Мовчати! З ким ти розмовляєш? Я тебе на порох перетру!

Лука (*хапається за серце*). Батечку! Преподобники!.. (*Падає в фотелю*). Ох, млосно, млосно! Дух захопило!

Попова. Де ж Одарка? Одарко! (*Лукає*). Одарко, Палажко! Одарко! (*Дзвонить*).

Лука. Ох! Всі по ягоди пішли... Нікого вдома немає...  
Млосно! води!

Попова. Забираїтесь геть!

Смірнов. Чи не могли б ви бути, пані, трохи чемніші?

Попова (*стискає кулаки і тупає ногами*). Ви мужик!  
Товстошкурий ведмідь! Бурбон! Монстр!

Смірнов. Як? Що ви сказали?

Попова. Я сказала, що ви ведмідь, монстр!

Смірнов (*наступає*). Пробачте, але яке ви маєте право ображати мене?

Попова. Так, ображаю... ну, так що ж з того? Ви думаете, що я вас боюся?

Смірнов. А ви думаєте, що коли ви поетичне створіння, то маєте право ображати мене безкарно? Так? До бар'єру!

Лука. Батечку!.. Преподобники!.. Води!

Смірнов. Стрілятися!

---

Попова. Коли у вас здорові кулаки та пелька, як у вола, то думаете, що я злякалася вас? А? Бурбон ви!

Смірнов. До бар'єру! Я нікому не дозволю ображати себе і не подивлюся на те, що ви жінка, ніжне створіння!

Попова (*силкоючи чекрічати*). Ведмідь! Ведмідь! Ведмідь!

Смірнов. Пора вже, нарешті, позбутися забобонів, що тільки самі мужчини повинні платити за образу! Рівноправність, так рівноправність, хай йому чорт! До бар'єру!

Попова. Хочете стрілятися? Прошу!

Смірнов. В цій хвилі!

Попова. В цій хвилі! По смерти чоловіка залишилися пістолі... Я зараз принесу їх сюди... (*Хутко йде і повертається*). З якою насолодою я всажу кулю в вашу дурну голову! Хай вам чорт! (*Виходить*).

Смірнов. Підстрелю її, як курчатко! Я не хлопчисько, не сантиментальне щеня, для мене не існують ніжні створіння!

Лука. Батечку, ріднісінький!.. (*Стас навколошки*). Зглянися, пожалій мене старого, йди звідсіля! Налякав на смерть, та ще стрілятися збираєшся!

Смірнов (*не слухаючи його*). Стрілятися, от це рівноправність, емансирація! Тут обидва *поля* рівні! Підстрелю її задля принципу! Але що за жінка! (*Передражнює*). „Хай вас чорт візьме... всажу кулю в дурну голову“... Яка? Розчервонілася, очі блищають... Згодилася на дуель! Слово чести, вперше в житті бачу таку...

Лука. Батечку мій, йди собі звідси! Вічно бога молитиму!

Смірнов. Це жінка! Це я розумію! Справжня жінка! Не кисляк, не макуха, а вогонь, порох, ракета! Навіть жаль вбивати!

Лука (*плаче*). Батечку мій... ріднісінький, йди собі!

Смірнов. Вона мені страшенно подобається! Рішуче! Хоч і ямочки на щоках, а подобається! Згодний навіть борг її подарувати... і злість пройшла... Дивна жінка!

## X

Ті ж і Попова.

Попова (*входить з пістолями*). Ось вони, пістолі... Але перш, ніж ми будемо стрілятися, ви звольте навчити мене, як треба стріляти... Я ще ніколи в житті не тримала в руках пістолі.

Лука. Спаси, господи, і помилуй... Піду, пошукаю садівника та кучера... Відкіля це нещастя на нашу голову... (*Виходить*).

Смірнов (*оглядає пістолі*). Бачите, є кілька гатунків пістолів... Є спеціально дуельні пістолі Мортимера, капсюльні. А це у вас револьвери системи Сміт і Вессон, потрійного діяння з екстрактором, центрального бою... Чудові пістолі!.. Ціна таким мінімум 90 карбованців за пару... Тримати револьвер треба так... (*Вбік*). Очі, очі! Запальна жінка!

Попова. Так?

Смірнов. Так, так... Потім ви підіймаєте курок... от так націлюєтесь... Голову трошки назад! Витягніть руку, як слід... От так... Далі, от цим пальцем натискаєте на цю штучку — і більш нічого. Тільки головне правило: не гарячитися і націлюватися не поспішаючи... Старатися, щоб не затремтіла рука.

Попова. Добре... В кімнатах стрілятися незручно, ходімо в садок.

Смірнов. Гаразд. Тільки попереджаю, що я стріляти-му в повітря.

Попова. Що це за вигадки! Чому так?

Смірнов. Тому... тому, що... Це вже моя справа, чому!

Попова. Ви злякалися? Так? А-а-а! Ні, пане, ви не крутіть! Прошу йти за мною! Я не заспокоюся, поки не проб'ю вашого лоба... от цього лоба, якого я так ненавижу! Злякалися?

Смірнов. Так, злякався.

Попова. Неправда! Чому ви не хочете стрілятися?

---

Смірнов. Тому що... тому що ви... мені подобається!

Попова (злий регіт). Я йому подобаюся! Він наслідуюється казати, що я йому подобаюся! (Показує на двері). Прошу.

Смірнов (мовчки кладе револьвер, бере кашкет та йде; коло дверей спиняється, з півхвилини обидва мовчки дивляться один на одного; потім він каже, нерішуче підходячи до Попової). Послухайте... Ви все ще гніваетесь?.. Я теж лютий, мов чорт, але, розумієте... як би це так висловитися... Річ в тім, що, бачите, такого роду історія, власне кажучи... (Кричить). Ну, та хіба ж я винуватий, що ви мені подобаєтесь? (Хапається за спинку стільця, стілець тріщить і ломається). Чорт зна, як у вас мебля ломається! Ви мені подобаєтесь! Розумієте? Я... я майже закоханий!

Попова. Одійдіть від мене, — я вас ненавиджу!

Смірнов. Боже, яка жінка! Ніколи в житті не бачив нічого подібного! Пропав! Загинув! Попав, як миша в пастку!

Попова. Геть від мене, а то стрілятиму!

Смірнов. Стріляйте! Ви не можете зрозуміти, яке щастя вмерти під поглядом цих чудових очей, вмерти від револьвера, що його тримає ця маленька оксамитова ручка!.. Я збожеволів! Думайте і рішайте зараз, бо коли я вийду звідсіля, то вже ми більше ніколи не побачимось! Рішайте... Я дворянин, поважна людина, маю десять тисяч річного прибутку... влучаю кулею в підкинуту копійку... маю чудових коней... Хочете бути моєю дружиною?

Попова (обурена, трясе пістолею). Стрілятися! До бар'єру!

Смірнов. З глузду зсунувся... Нічого не розумію... (Кричить). Слуго, води!

Попова (кричить). До бар'єру!

Смірнов. З глузду зсунувся, закохався, як хлопчиксько, як дурень! (Хапає її за руку, вона скрикує від болю). Я люблю вас! (Стає навколошки). Люблю, як ніколи не любив! Дванадцять жінок я покинув, дев'ять мене покинули, але жодної з них я не кохав так, як вас... Мов ганчірка, роз-

---

м'як, розкис... стою навколошках, як дурень, і прохаю, щоб пішли за мене... Ганьба, сором! П'ять років не закохувався, зарік собі поклав і раптом встряв, як голобля в чужий віз! Руки прохаю. Так чи ні? Не хочете? Не треба! (*Встає й швидко йде до дверей*).

Попова. Постривайте...

Смірнов (*спиняється*). Ну?

Попова. Нічого, йдіть... А то почекайте... Ні, йдіть, йдіть! Я вас ненавиджу! Чи ні... Не йдіть! Ах, коли б ви тільки знали, яка я лиха, яка я лиха! (*Кидає на стіл револьвер*). Набрякли пальці від цієї мерзоти... (*Рве від злости хусточку*). Чого ж ви стоїте? Геть звідсіля!

Смірнов. Прощайте.

Попова. Так, так, йдіть!.. (*Кричить*). Куди ж це ви? Страйвайте... Зрештою, йдіть собі. Але, яка я лята! Не підходьте, не підходьте!

Смірнов (*підходить до неї*). Який я на себе лютий! Закохався, як гімназист, стояв навколошках... Навіть мороз поза шкірою... (*Грубо*). Я люблю вас! Дуже мені треба було закохуватися в вас! Взутра відсотки платити, почалася косовиця, а тут ви... (*Обіймає її за талию*). Ніколи цього не прощую собі...

Попова. Одійдіть геть! Геть руки! Я вас... ненавиджу! До бар'єру! (*Довгий поцілунок*).

## XI

Ті ж, Лука з сокирою, садівник з граблями, кучер з вилами та робітник з палицями.

Лука (*побачивши пару, що цілується*). Батечку мій! (*Павза*).

Попова (*спустивши вій*). Луко, скажи там, на стайні, щоб сьогодні Тобі зовсім не давали вівса.

# С В А Т А Н Н Я

ЖАРТ НА ОДНУ ДІЮ

ДІЄВІ ОСОБИ:

Степан Степанович Чубуков, поміщик.

Наталя Степанівна, його дочка, 25 років.

Іван Васильович Ломов, сусід Чубукова, здоровий, товстий поміщик, який раз-у-раз думає, що він хворий.

Діється на хуторі Чубукова.

---

Вітальня в господі Чубукова.

## I

Чубуков і Ломов (входить зодягнений у фраці, в білих рукавичках).

Чубуков (*айде йому назустріч*). Серденко мое, кого ж це я бачу! Іване Васильовичу! Який я радий! (*Стискає йому руку*). Це справжній сюрприз, мамуню... Як ся маєте?

Ломов. Дякую. А ви, як почуваєте себе?

Чубуков. Потихесеньку, помалесеньку, голубе мій, вашими молитвами та як там його. Сідайте, будьте такі ласкаві... От іменно, недобре сусідів забувати, мамуню моя. Серденко, та для чого ж це так офіціяльно? У фраці, в рукавичках та як там його. Може куди ідете, серденко мое?

Ломов. Ні, я тільки до вас, шановний Степане Степановичу.

Чубуков. Так навіщо ж тоді у фраці, мій любий? Мов на Новий рік, з візитою!

Ломов. Бачите, в чому справа. (*Бере його під руку*). Я приїхав до вас, шановний Степане Степановичу, щоб потурбувати вас своїм проханням. Раз-у-раз я вже мав честь звертатися до вас за допомогою, і завжди ви, так мовити... але я, пробачте, хвилююся. Я вип'ю води, шановний Степане Степановичу. (*П'є воду*).

Чубуков (*набік*). Приїхав позичати гроші! Не дам! (*До його*). В чому річ, мій любий?

Ломов. Бачите, Високоповажай Степановичу... пробачте, Степане Високоповажаєвичу... себто, я страшенно хвилююся, як самі зволите бачити... Одним словом, тільки ви можете допомогти мені, хоч, звичайно, я нічим не заслужив і... і не маю права покладатися на вашу поміч...

Чубуков. Ах, та не тягніть так довго, мамуню! Кажіть відразу! Ну?

Ломов. Зараз.. В сю хвилю. Річ в тім, що я приїхав сватати вашу донечку Наталю Степанівну.

Чубуков (*радісно*). Мамуню! Іване Васильовичу! Повторіть ще раз, — я не дочув!

Ломов. Я маю честь просити...

Чубуков (*перебиваючи*). Серденько моє... Я такий радий та як там його... От іменно і таке інше. (*Обіймає і цілує*). Давно хотів. Це була моя повсякчасна мрія. (*Слізно*). І завжди я любив вас, голубе, як рідного сина. Дай же, боже, вам обом згоду та любов та як там його, а я завжди бажав... Чого ж я стою, мов дурень який? Остовпів від радощів, зовсім остовпів! Ох, я з душі-серця... Піду, по кличу Наташу і таке інше.

Ломов (*зворушеній*). Шановий Степане Степановичу, як ви гадаєте, чи можу я сподіватися, що вона згодиться?

Чубуков. Щеб пак! Такий, от іменно, красун, та... та щоб вона не згодилася! Закохана, мабуть, як кицька, та як там його... Зараз. (*Виходить*).

## II

Ломов (сам).

Ломов. Зимно... Я весь тремчу, мов перед іспитом. Головне—треба насмілитися. А як почнеш довго думати, вагатися, багато розмовляти та чекати ідеалу або справжнього кохання, то ніколи й не одружишся... Бррр! Зимно Наталя Степанівна чудова господиня, непогана, освічена... чого ж мені ще треба? Але в мене вже починає від хвилювання шуміти в вухах. (*П'є воду*). А мені не одружитися ні-як не можна... Перше, мені вже 35 років — вік, як кажуть, критичний. Подруге, мені треба жити тихенько, регулярно... У мене порок серця, постійно колотиться серце, я запальний і завжди страшенно хвилююся... От зараз у мене тримтять губи, і на правій повіці б'є живчик... Але саме страшне мені — це сон. Ледве тільки покладуся спати та тільки —

---

тільки почну засипати, як раптом щось у лівому боці—сіп! та так і б'є, просто в плече і в голову... Схоплюся, мов божевільний, походжу трошки та й знову лягаю, але саме тільки починаю засипати, як мене в бік знову — сіп! Та отакечки разів з двадцять...

### III

**Наталя Степанівна та Ломов.**

**Наталя Степанівна** (*входить*). Ну, от! Це ж ви, а тато каже: йди, там купець за крамом прийшов. Добриден, Іване Васильович!

**Ломов.** Добриден, шановна Наталю Степанівно!

**Наталя Степанівна.** Пробачте, що я в фартусі та негліже. Ми чистимо горошок, щоб сушити. Чого ж ви у нас так довго не були? Сідайте... (*Сідають*). Може поспішаєте з нами?

**Ломов.** Ні, дякую, я вже єв.

**Наталя Степанівна.** Куріть... Ось сірники... Чудова погода, а вчора така злива була, що робітники весь день нічого не робили. У вас скільки копиць накосили? Я, уявіть тільки собі, поспішила та скосилаувесь луг, а тепер і сама не рада, боюся, щоб часом мое сіно не погнило. Краще було б почекати. Та що це таке? Ви, здається, у фраці? Це так диво! На баль їдете чи що? Між іншим, ви краще виглядаєте... Справді, чого ж це ви такий франт?

**Ломов** (*хвилюючись*). Бачите, шановна Наталю Степанівно... Річ в тім, що я наважився просити вас вислухати мене... Звичайно, ви здивуетесь та, навіть, розгніваетесь, але я... (*Набік*). Страшно зимно!

**Наталя Степанівна.** В чім річ? (*Павза*). Ну?

**Ломов.** Постараюся казати небагато. Вам відомо, шановна Наталю Степанівно, що я давно вже, змалку, маю честь знати вашу родину. Моя покійна тіточка та її чоловік, від яких я, як ви зволите знати, дістав у спадщину землю, завжди ставилися з глибокою пошаною до вашого дідуні та до покійної мамуні. Рід Ломових і рід

---

Чубукових завжди були в самих приятельських і, можна навіть сказати, кревних відносинах. До того ж, як ви зволите знати, моя земля тісно сполучається з вашою. Коли ви зволите згадати, мої Волові Лучки на межі з вашим березняком.

Наталя Степанівна. Пробачте, я вас запитаю. Ви кажете: „мої Волові Лучки“... Та хіба ж вони ваши?

Ломов. Мої...

Наталя Степанівна. Ну, ѿ вигадали! Волові Лучки наші, а не ваши!

Ломов. Ні, мої, шановна Наталю Степанівно!

Наталя Степанівна. Вперше чую. З якої речі вони ваши?

Ломов. Як чого? Я кажу про ті Волові Лучки, що клином ідуть поміж вашим березняком і Горілим Болотом.

Наталя Степанівна. Ну, так, так... Вони наші.

Ломов. Ні, ви помиляєтесь, шановна Наталю Степанівно,—вони мої.

Наталя Степанівна. Схаменіться, Іване Васильовичу. Чи давно вони стали ваши?

Ломов. Чи давно? Скільки я себе пам'ятаю, вони завжди були наши.

Наталя Степанівна. Ну, це вже вибачайте!

Ломов. З паперів це видко, шановна Наталю Степанівно. Про Волові Лучки колись йшла суперечка—це правда; але тепер всі знають, що вони мої. І сперечатися нічого. Зволите бачити: бабуня мої тіточки віддала ці Лучки безстрочно ѹ дурно користуватися селянам дідуні вашого татуні за те, що вони випалювали для неї цеглу. Селяни дідуні вашого татуні дурно користувалися Лучками років сорок і звикли до них, мов до своїх власних, потім коли вийшов закон...

Наталя Степанівна. Отже, зовсім не так, як ви кажете! І мій дід і прадід вважали, що їхня земля доходила до Горілого Болота,—виходить, Волові Лучки були наши. Про що тут сперечатися?—не розумію. Навіть прикро мені про це чути!

Ломов. Я вам покажу папери, Наталю Степанівно!

Наталя Степанівна. Ні, ви просто жартуєте або дрочитеся з мене... Який сюрприз! Трохи не триста років земля наша, а тут нам кажуть, що земля не наша! Іване Васильовичу, проплачте, але я не вірю навіть своїм вухам... Мені не дорогі ці Лучки. Там тільки п'ять десятин і коштують вони якихнебудь триста карбованців, але мене обурює несправедливість. Кажіть собі, що хочете, але несправедливості я терпіти не можу.

Ломов. Та вислухайте мене, благаю вас! Селяни дідуні вашого татуні, як я вже мав честь сказати вам, випалювали для бабуні моєї тіточки цеглу. Бабуня моєї тіточки, бажаючи зробити їм приемність...

Наталя Степанівна. Дідуня, бабуня, тітуня... нічого я тут не розумію! Лучки наші, от і все.

Ломов. Мої!

Наталя Степанівна. Наші! Хоч ви два дні доводьте, хоч одягніть п'ятнадцять фраків, а вони наші, наші, наші!.. Вашого мені не треба, але ж і свого не бажаю губити... Як собі хочете!

Ломов. Мені, Наталю Степанівно, Лучки не потрібні, але я з принципу. Коли вже хочете, то, будь ласка, я вам подарую їх.

Наталя Степанівна. Я сама можу подарувати їх вам, бо вони мої!.. Все це, принаймні, чудно, Іване Васильовичу! Досі ми вважали вас за доброго сусіда, приятеля, торік позичали вам свою молотарку, та через це нам самим довелося домолочувати свій хліб аж у листопаді, а ви по-водитеся з нами, як з циганами. Даруєте мені мою землю. Пробачте, це не по-сусідському! Про мене, це навіть зухвалство, коли хочете знати...

Ломов. То по-вашому виходить, що я узурпатор? Добродійко, ніколи я чужої землі не загарбував і ніколи не дозволю винуватити себе в цьому... (*Швидко йде до кафетерію*) Волові Лучки мої!

Наталя Степанівна. Неправда, наші!

Ломов. Мої!

---

Наталя Степанівна. Неправда! Я вам доведу! О, сьогодні ж пошлю своїх косарів на ці Лучки!

Ломов. Що?

Наталя Степанівна. Сьогодні ж там будуть мої косарі!

Ломов. А я їх по потилиці!

Наталя Степанівна. Не смієте!

Ломов (*хапається за серце*). Волові Лучки мої! Розумієте? Мої!

Наталя Степанівна. Не кричіть, будь ласка! Можете кричати і дихати пеклом у себе вдома, а тут прошу поводитися пристойно!

Ломов. Коли б, добродійко, не колотилося так страшно, болісно серце, коли б не сіпало в скронях, то я інакшے розмовляв би з вами! (*Кричить*). Волові Лучки мої.

Наталя Степанівна. Наші!

Ломов. Мої!

Наталя Степанівна. Наші!

Ломов. Мої!

#### IV

##### Ті ж і Чубуков.

Чубуков (*входить*). Що таке? Чого ви кричите?

Наталя Степанівна. Тато, скажи, будь ласка, цьому добродієві, чиї Волові Лучки: наші, чи його?

Чубуков (*до його*). Ластівочко моя, Лучки наші!

Ломов. Та змилуйтесь, Степане Степановичу, чого ж це вони ваші? Будьте хоч ви розсудлива людина! Бабуня моєї тітуні віддала Лучки, щоб тимчасово дурно користувалися їми селяни вашого дідуня. Селяни користувалися з землі сорок років і звикли до неї, мов до своєї, коли ж вийшов закон...

Чубуков. Дозвольте, мій любий... Ви забуваєте, що саме селяни не платили вашій бабуні і таке інше, бо про Лучки тоді йшла суперечка і таке інше... А тепер кожний собака знає, от іменно, що вони наші. Ви, значить, пляну не бачили

---

Ломов. А я вам доведу, що вони мої!

Чубуков. Не зможете довести, мій любий.

Ломов. Ні, доведу!

Чубуков. Мамуню, на що ж так галасувати? Криком, от іменно, нічого не можна довести. Я вашої землі не бажаю та своєї впустити не маю охоти. З якої речі? Ну, а коли вже на те пішло, серденько мое, коли ви маєте спречатися про Лучки та інше, то я скоріше подарую їх музикам, як вам. От як!

Ломов. Не розумію! Яке ж ви маєте право дарувати чужу власність?

Чубуков. Дозвольте вже мені знати, маю я право, чи ні. От іменно, добродію, я не звик, щоб зі мною розмовляти таким тоном та як там його. Я, добродію, вдвічі старший за вас, то і прошу вас розмовляти зі мною без ажітації і тому подібне.

Ломов. Ні, ви просто маєте мене за дурня і смієтесь з мене! Мою землю звете своєю та ще хочете, щоб я був спокійний і говорив з вами по-людському! Так добрі сусіди не роблять, Степане Степановичу! Ви не сусід, а узуратор!

Чубуков. Що? Що ви сказали?

Наталя Степанівна. Тату, зараз же пошли на Лучки косарів!

Чубуков (до Ломова). Що ви сказали, шановний добродію?

Наталя Степанівна. Волові Лучки наші, і я не поступлюся, не поступлюся, не поступлюся!

Ломов. Це ще ми побачимо! Я вам судом доведу, що вони мої.

Чубуков. Судом? Можете позиватися, шановний добродію, і таке інше. Можете! Я вас знаю, ви тільки, от іменно, так і чекаєте, щоб судитися та як там його... Клявзана натура! Весь ваш рід був сутяжний! Весь!

Ломов. Прошу не ображати мого роду! В роду Ломових всі були чесні та не було жодного, хто б був під судом за розтрату, як ваш дядечко!

---

Чубуков. А в вашому Ломовському роду всі були божевільні.

Наталя Степанівна. Всі, всі, всі!

Чубуков. Дід ваш запоєм пив, а молодша тіточка, от іменно, Настя Михайлівна, втікла з архітектором та як там його...

Ломов. А ваша мати була кривобока. (*Хапається за серце*). У боці сіпнуло... В голову вдарило... Ой, батечку!.. Води!

Чубуков. А ваш батько був картяр та ненажера!

Наталя Степанівна. А ваша тітка — плетуха, яких мало на світі!

Ломов. Ліва нога віднялася... А ви інтриган... Ох, серце!... Та це не тайна, що ви перед виборами... Свічки в очах... Де мій капелюх?

Наталя Степанівна. Мерзено! Нечесно! Гидко!

Чубуков. А ви самі, от іменно, лукава двохлична та клявзنا людина! Так!

Ломов. От мій капелюх... Серце... Кудою йти? Де тут двері? Ох... Вмираю, здається... Нога волочиться... (*Йде до дверей*).

Чубуков (*навздогін*). Щоб і духу вашого більш не було в моїй хаті!

Наталя Степанівна. Позивайтесь! Ми ще добачимо!

Ломов виходить, хитаючись.

## V

**Чубуков і Наталя Степанівна.**

Чубуков. До бісового батька! (*Ходить схвильований*).

Наталя Степанівна. Яка падлюка? От, покладайся після цього на добрих сусідів!

Чубуков. Мерзотник! Опудало горохове!

Наталя Степанівна. Страхолюд! Загарбав собі чужу землю та ще має сміливість лаятися.

Чубуков. І ця кікімора, оця, от іменно, куряча сліпота насмілюється ще свататися та як там його! Га? Сватання!

Наталя Степанівна. Яке сватання?

Чубуков. Як же! Оце й приїздив, щоб сватати тебе.

Наталя Степанівна. Сватати? Мене? Чому ж ти раніше мені цього не сказав?

Чубуков. Ще й фрака зодягнув! Глистюк! Шмаркач!

Наталя Степанівна. Мене сватати? (*Падає в крісло і стогне*). Вернути його! Вернути! Ах! Вернути!

Чубуков. Кого вернути?

Наталя Степанівна. Скоріше, скоріше! Млосно! Вернути! (*Гістерика*).

Чубуков. Що це таке? Чого тобі? (*Хапає себе за голову*). Нешасна я людина! Застрелюся! Завішаюся! Замучили!

Наталя Степанівна. Умираю! Вернути!

Чубуков. Тъфу! Зараз! Не реви! (*Вибігає*).

Наталя Степанівна (*стогне*). Що це ми наростили! Вернути! Вернути!

Чубуков (*вбігає*). Зараз прийде та як там його, хай йому чорт! Ух! Говори сама з ним, а я, от іменно, не хочу...

Наталя Степанівна (*стогне*). Вернути!

Чубуков (*кричить*). Та йде вже, казав тобі. „О мій боже, що за лихо дочки дорослої батьком бути!“ Заріжуся! Неодмінно заріжуся! Образили чоловіка, оганьбили, вигнали, а все це ти... ти!

Наталя Степанівна. Ні, ти!

Чубуков. Я ще й винуватий, от іменно! (*На дверях з'являється Ломов*). Ну, тепер сама з ним розмовляй. (*Виходить*).

## VI

Наталя Степанівна і Ломов.

Ломов (*входить знесилений*). Страшенно колотиться серце... Нога занімала... в боці сіпає...

Наталя Степанівна. Вибачте, ми з опалу, Іване Васильовичу... Я тепер пригадую: Болові Лучки справді ващі.

Ломов. Страшенно колотиться серце... Мої Лучки... На обох повіках живчики плигають...

Наталя Степанівна. Ваші, ваші, Лучки... Сідайте... (*Сідають*). Ми були несправедливі...

Ломов. Я з принципу... Мені не земля дорога, а принцип.

Наталя Степанівна. Іменно принцип... Давайте побалакаємо про щось інше.

Ломов. Тим більш, що в мене є докази. Бабуня моєї тіточки віддала селянам дідуся вашого татуня...

Наталя Степанівна. Годі вже, годі про це... (*Вбік*) Не знаю, з чого почати... (*До його*). Чи швидко збираєтесь на полювання?

Ломов. На тетеруків, шановна Наталю Степанівно, думаю по жнивах. Ах, ви чули? Уявіть собі, яке в мене нещастя. Мій Угадай, якого ви зволите знати, став шкутильгати.

Наталя Степанівна. Який жаль! Але, з якої причини?

Ломов. Не знаю... Певне, звихнув або інші собаки покусали... (*Зідхає*). Самий найкращий собака, не кажучи вже про гроші! Я ж за його Миронову 125 карбованців заплатив.

Наталя Степанівна. Переплатили, Іване Васильовичу!

Ломов. А на мою думку це дуже дешево. Собака чудесний!

Наталя Степанівна. Тато дав за свого Одкатая 85 карбованців, а Одкатай куди кращий за вашого Угадая!

Ломов. Одкатай кращий за Угадая? Що ви? (*Сміється*). Одкатай кращий за Угадая!

Наталя Степанівна. Звичайно, кращий! Одкатай, правда, молодий, ще не напсовів, але щодо ладів та до розгону, то кращого за його немає навіть у Волчанецького.

Ломов. Почекайте, Наталю Степанівно, але ви забуваєте, що він піdnуздуватий, а піdnуздуватий собака не годиться до вловів!

---

Наталя Степанівна. Піднуздуватий? Вперше чую!

Ломов. Запевняю вас, нижня щелепа менше за верхню.

Наталя Степанівна. А ви міряли?

Ломов. Міряв. До вгонки, звичайно, він ще годиться, але, коли доведеться займати, навряд чи...

Наталя Степанівна. Поперше наш Одкатаї, расо-  
вий, густопсовий, він син Запрягая та Стамезки, а у вашо-  
го мурого, строкатого не доберешся й до породи... Потім,  
він старий та невірний, як шкапа...

Ломов. Старий, але я за його й п'яти ваших Одка-  
таїв не візьму... Хіба можна? Угадай—собака, а Одкатаї...  
навіть і сперечатися смішно... Таких, як ваш Одкатаї, у  
всякого псаря, хоч греблю гати. Двадцять п'ять карбован-  
ців красна ціна.

Наталя Степанівна. У вас, Іване Васильовичу,  
сьогодні неначе вселився якийсь біс суперечности. То вам  
приверзлося, що Лучки ваші, то Угадай крацій за Одка-  
тая. Не люблю я, коли людина говорить не те, що має на  
думці. Аджеж ви самі чудово розуміете, що Одкатаї в  
сто разів крацій за вашого... цього дурного Угадая. Наві-  
що ж казати наперекір?

Ломов. Я бачу, Наталю Степанівно, ви вважаєте мене  
за сліпого або за дурня. Та зрозумійте, що ваш Одкатаї  
піднуздуватий!

Наталя Степанівна. Неправда!

Ломов. Піднуздуватий!

Наталя Степанівна (*кричить*). Неправда!

Ломов. Чого ж ви галасуєте, панно?

Наталя Степанівна. А навіщо казати дурниці? Це ж,  
нарешті, дратує! Вашого Угадая давно вже слід підстрели-  
ти, а ви рівняєте його з Одкатаєм!

Ломов. Пробачте, я не можу більше сперечатися. У ме-  
не колотиться серце.

Наталя Степанівна. Я зауважила: ті мисливці, що  
найбільше сперечаються, найменше за всіх розуміються.

Ломов. Панно, прошу вас, замовчіть... У мене розір-  
веться серце... (*Кричить*). Замовчіть!

---

Наталя Степанівна. Не мовчатиму, поки ви не згодитеся, що Одкатаї в сто разів кращий за вашого Угадая!

Ломов. В сто разів гірший! Щоб він здох, ваш Одкатаї! Висок... око... плече...

Наталя Степанівна. А вашому дурному Угадаю нема чого й здихати, він і без цього вже здохляка!

Ломов (*плаче*). Замовчіть! У мене розрив серця!

Наталя Степанівна. Ні, не мовчатиму!

## VII

### Ті ж і Чубуков.

Чубуков (*входить*). Що це таке?

Наталя Степанівна. Тато, скажіть щиро, по правді: який собака кращий — наш Одкатаї чи його Угадай?

Ломов. Степане Степановичу, благаю вас, скажіть ви тільки одне: піdnуздуватий ваш Одкатаї чи ні?

Чубуков. А хоча б й так? не в тім річ! Зате на весь повіт немає кращого собаки та як там його.

Ломов. Але ж мій Угадай кращий? По правді!

Чубуков. Ви не хвилюйтесь, серце моє... Дозвольте... Ваш Угадай, от іменно, має свої гарні риси... Він чистопсний, на твердих ногах, кругоребрий і таке інше. Але ж цей собака, коли хочете знати, мій голубе, має два великих ганчі: старий та з коротким писком.

Ломов. Пробачте, у мене колотиться серце... Ось факти... Будьте ласкаві пригадати, як у Марусчиних гаях мій Угадай йшов з графським Розмахаєм вухо до вуха, а ваш Одкатаї відстав на цілу верству.

Чубуков. Відстав, бо графський доїзжачий ударив його гарапником.

Ломов. Бо заробив. Всі собаки за лисицею біжать, а Одкатаї став шарпати барана!

Чубуков. Неправда!.. Серденко, я запальний, от іменно, прошу вас, покиньмо сперечатися. Вдарив, бо всіх заздрощі взяли на чужого собаку дивитися... Так! Всі за-

---

здрять! І ви, добродію, не без гріха. Як тільки, от іменно, побачите, що чий собака кращий за вашого Угадая, зараз же починаєте, як там його, того, цього... самого... і таке інше... Я все добре пам'ятаю!

Ломов. І я пам'ятаю!

Чубуков (*переддражнює*). І я пам'ятаю... А що ви пам'ятаєте?

Ломов. Колотиться серце... Нога однялася... Не маю вже сили.

Наталя Степанівна (*дражнить*). Колотиться серце... Який з вас мисливець? Вам на кухні на печі лежати та тарганів душити, а не лисиць травити! Колотиться серце...

Чубуков. Та ѿ справді, який же з вас мисливець? З вашим, от іменно, хворим серцем, вдома сидіти, а не на сідлі мотатися. Ще якби полювали, а то ж на те тільки їздите, щоб сваритися та чужим собакам заважати та як там його. Я запальний, покиньмо цю розмову. З вас зовсім, от іменно, не мисливець.

Ломов. А ви хіба мисливець? Ви їздите на те тільки, щоб підлизуватися до графа та інтригувати... Серце! Ви інтриган!

Чубуков. Що? Я інтриган? (*Кричить*). Мовчіть!

Ломов. Інтриган!

Чубуков. Хлопчисько! Щеня!

Ломов. Старий пацюк! Єзуїт!

Чубуков. Замовчи, а то я підстрелю тебе з поганої рушниці, як куропатку! Свистун!

Ломов. Всі знають, що — ох, серце! — ваша покійна дружина вас била... Нога... виски... іскри... Падаю, падаю!

Чубуков. А ти танцюєш під дудку у своєї ключниці!

Ломов. От... от... от... розірветься серце! Плече одірвалося... Де мое плече? Вмираю. (*Падає у крісло*). Лікаря! (*Непримінний*).

Чубуков. Хлопчисько! Молокосос! Свистун! Мені млосно! (*П'є воду*). Млосно!

Наталя Степанівна. Який же з вас мисливець? Ви ѿ на коні не вміете сидіти! (*До батька*). Тату! Що з ним?

---

Тату! Подивися, таточку! (*Верещитъ*). Іване Васильовичу!  
Він помер!

Чубуков. Мені млосно!.. Дух захопило!.. Повітря!

Наталя Степанівна. Він помер? (*Шарпає Ломова за руки*). Іване Васильовичу! Іване Васильовичу! Що ми наробили? Він помер! (*Падає в крісло*). Лікаря! Лікаря! (*Гістерика*).

Чубуков. Ох! Що таке? Що з тобою?

Наталя Степанівна (*стогне*). Він помер!.. помер!..

Чубуков. Хто помер? (*Подивившись на Ломова*). Справді помер! Ой, батечку ріднісінький! Води! Лікаря! (*Підносить до рота Ломова шклянку з водою*). Напийтеся!.. Ні, не п'є... Значить, помер і таке інше... Який я нещасний! Чого ж я не пустив собі кулю в голову? Чого ж я ще й досі не зарівся? Чого ще чекаю? Дайте мені ножа! Дайте мені пістолета! (*Ломов ворушиться*). Оживає, здається... Випейте води!.. От так...

Ломов. Свічки в очах... туман... Де я?

Чубуков. Скоріше вже женіться та хай вам біс! Вона згодна! (*Сполучає руки Ломова і доњки*). Вона згодна і таке інше. Благословляю вас та як там його. Тільки дайте мені спокій!

Ломов. Га? Що? (*Підводиться*). Кого?

Чубуков. Вона згодна! Ну? Поцілуйтеся, та... й чорт з вами!

Наталя Степанівна (*стогне*). Він живий... Так, так, я згодна...

Чубуков. Поцілуйтеся!

Ломов. Га? Кого? (*Цілується з Наталею Степанівною*). Дуже приємно... Дозвольте, в чим річ? Ах, так, розумію... Серце, свічки в очах... Я щасливий, Наталю Степанівно... (*Цілує руку*). Нога однялася...

Наталя Степанівна. Я... я теж щаслива...

Чубуков. Мов камінь з грудей... Ух!

Наталя Степанівна. Але... все таки згодьтеся хоч тепер: Угадай гірший за Одкатая.

Ломов. Кращий!

---

Наталя Степанівна. Гірший!

Чубуков. Ну, починається родинне щастя! Шампанського!

Ломов. Краць!

Наталя Степанівна. Гірший! Гірший! Гірший!

Чубуков (*намагаючись перекричати*). Шампанського!  
Шампанського!

### ЗАВІСА

# ЛЕБЕДИНИЙ СПІВ

(КАЛЬХАС)

ДРАМАТИЧНИЙ ЕТЮД НА ОДНУ ДІЮ

ДІЄВІ ОСОБИ:

Василь Васильович Свєтловідов, комік, старий,  
68 ми років.

Микита Йванович, суплер, старий.

---

Діється на сцені провінціяльного театру, вночі, після вистави. Порожня сцена провінціяльного театру середньої руки. Праворуч кілька кафарбованих, грубо позбиваних дверей до вбиралень; лівий плян та глибину сцени завалено мотлохом. Посередині сцени перекинутий дзиглик.— Ніч. Темно.

## I

Свєтловідов (у вбранні Кальхаса, зі свічкою в руці, виходить із вбиральні та регоче). От так фунт! От так штука. Заснув у вбиральні! Вистава давно вже закінчилася, всі з театру пішли, а я спокійнісінько собі захропів. Ах, старий дурень, старий дурень! Старий ти, собако! Виходить, так набрався, що сидячи заснув. Молодець! Хвалю, мамуню. (Кричить). Юрко! Юрко, чортяка! Петъка! Поснули, чорти, дишель вам в пельку, сто чортів і одна відьма! Юрко! (Підіймає дзиглика, сідає на нього і ставить свічку до-долу). Нічого не чути... Тільки луною б'є... Юрко і Петъка одержали від мене сьогодні за свою пильність по три карбованці,— іх тепер і з собаками не розшукаеш... Пішли і, ма-бути, падлюки, театра замкнули... (Крутить головою). П'янай! Ух! Скільки я сьогодні заради бенефісу на смоктався цього винища та пивища, боже мій! По всьому тілі почують перегар, а в роті двунадесять язиків ночують... Огидно... (Павза). Перебрав міру... напився старий дурень і сам не знає, з яких радощів... Ух, боже мій!.. І поперек болить, і в макітрі гуде, і трусить усього, а на душі зимно і темно, мов у льосі. Коли не шкода здоровля, то хоч би старість свою пожалів, блазень Іванович... (Павза). Старість... Як не крути, як не верти і не строй дурня, а вже життя прожите... шістдесят вісім років вже тю-тю, кінець! Не вернути... Все вже випито з пляшки і залишилося тро-

шечки на дні... Залишилася сама гуща... Так-то... Такі то справи, Василечку... Хочеш—не хочеш, а ролю мерця пора вже репетиувати. Смертонька-матінка не за горами... (*Дивиться вперед себе*). Хоч прослужив я на сцені 45 років, а здається, тільки вперше бачу вночі театр... Так, вперше... А, справді, курйозно, хай йому грець... (*Підходить до рампи*). Нічого не видко... Ну, суфлерську будку трошки видко... От цю літерню льожу, плюпітр... а решта—тъма! Чорна бездонна яма, мов могила, в якій ховається сама смерть... Брр!.. зимно! Із залі дме, мов з камінового димаря... Ось де справжнє місце, щоб викликати духів! Моторошно, хай йому чорт... По спині мурашки забігали... (*Кричить*). Юрко! Петька! Де ви, чорти? Господи, що ж це я нечистого проти ночі згадую? Ах, боже мій, ну, покинь ти ці слова, покинь пити, ти вже старий, помирати пора... В 68 років люди до заутрені ходять, до смерті готуються, а ти... О господи! Нечестиві слова, п'яна пика, це блазенське вбрання... Навіть не дивився б! Піду, скоріше зодягнуся... Моторошно! Коли отак просідити тут всю ніч, то зі страху й померти можна... (*Іде до своєї вбиральні; в цей момент зі своєї крайньої вбиральні в глибині сцени з'являється Микита Йванович у білому халаті*).

## II

Свєтловідов (*побачивши Микиту Йвановича, склонюється від жаху й суне назад*). Хто ти такий?

Микита Йванович. Це я!

Свєтловідов. Хто ти такий?

Микита Йванович (*повільно наближаючись до нього*). Це я... Суфлер, Микита Йванович... Василю Васильовичу, це я...

Свєтловідов (*спускається знесилений на дзиглика, важко дихає і весь тримтить*). Боже мій! Хто це? Це ти... ти, Микитко? На... навіщо ти тут?

Микита Йванович. Я тут ночую по вбиральнях. Тільки ви, з ласки вашої, не кажіть про це Олексі Хомичу. Більше нігде ночувати, повірте богові...

Свєтловідов. Ти, Микитко... Боже мій, боже мій! Шістнадцять разів викликали, піднесли три вінки і багато речей... всі були в захваті, але жодна душа не розбудила п'яного старого і не одвезла додому... Я старий, Микитко... Мені 68 років... Хворий! Томиться кволій дух мій... (*Припадає до руки супплера і плаче*). Не йди, Микитко... Старий, немічний, помирати треба... Страшно, страшно!..

Микита Йванович (*ніжно і з пошаною*). Вам, Василю Васильовичу, додому пора!

Свєтлов дов. Не піду! Нема в мене дома.—ні, ні, ні!..

Микита Йванович. Господи! вже й забули, де живете!

Свєтловідов. Не хочу туди, не хочу! Там я одинокий... нікого в мене нема, Микитко, ні рідні, ні старої, ні діточок... Один, як вітер у полі... Помру, і нікому буде згадати... Страшно мені одному... Нікому мене зогріти, приголубити, п'яного в постіль покласти... Чий я? Кому я потрібний? Хто мене любить? Ніхто мене не любить, Микитко!

Микита Йванович (*крізь слози*). Публіка вас любить, Василю Васильовичу!

Свєтловідов. Публіка пішла, спить і забула про свого блазня! Ні, нікому я не потрібний, ніхто мене не любить... Ні жінки в мене, ні дітей!..

Микита Йванович. Еге, про що сумуєте...

Свєтловідов. Адже ж я людина, жива істота, у мене в жилах кров тече, а не вода. Я дворянин, Микитко, доброго роду... Поки до цієї ями не попав, в армії служив, в артилерії... Який я був молодець, красун, який чесний, сміливий, гарячий! Боже, куди це все поділося? Микитко, а потім яким я актором був, га? (*Підвівши руку супплера*). Куди все це поділося? де той час? Боже мій! Подивився тепер в цю яму — і все згадав, все! Ця яма з'їла в мене 45 років життя, та ще якого життя, Микитко! Зараз дивлюся в яму і все бачу до останньої рисочки, мов твоє лице. Захоплення молодості, віра, запал, любов жінок! Жінки, Микитко!

---

Микита Йванович. Вам, Василю Васильовичу, спати пора.

Свєтловідов. Ще як був молодим актором, як тількищо починав з запалом грati, пам'ятаю — полюбила одна мене за мою гру... Гожа, струнка, мов тополя, молода, невинна, чиста і палка, як літня зоря! Проти погляду її блакитних очей, проти її чудової посмішки, не могла б встояти жодна ніч. Морські хвилі розбиваються об каміння, але об хвилі її кудрів розбивались скелі, крижини, снігові груди! Пам'ятаю, стою я перед неї, як зараз перед тебе... Чудова була цього разу, як ніколи, так дивилася на мене, що не забути мені цього погляду навіть в могилі... Ласка, оксамит, глибина, блиск молодості! Захоплений, щасливий, падаю перед неї навколошки, благаю щастя... (*Продовжує підупалим голосом*). А вона... вона каже: покиньте сцену! Покинь-те сце-ну!.. Розуміш? Вона могла любити актора, але бути його дружиною — ніколи! Пам'ятаю, що того дня грав я... Роля була підла, блазенська... Я грав і почував, як відкриваються мої очі... Зрозумів я тоді, що немає жодного святого мистецтва, що все марення і омана, що я—раб, забавка чужого безділля, блазень, фігляр! Зрозумів я тоді публіку! З того часу не вірив я ні оплескам, ні вінкам, ні захопленню... Так, Микитко! Він плескає мені, купує за карбованця мою фотографію, але я чужий йому, я для його — багнюка, майже кокотка!.. З-за ради гонору, він шукає знайомства зі мною, але не понизить себе до того, щоб віддати за мене свою сестру, доньку... Не вірю я йому! (*Слускається на дзиглиця*). Не вірю!

Микита Йванович. Ви змарніли з лиця, Василю Васильовичу! Навіть на мене нагнали страху... Ходім додому, будьте велиcodушні!

Свєтловідов. Прозрів я тоді... дорого мені це коштувало, Микитко! Почав я після цієї історії... після дівчини цієї... почав я по-дурному вештатися, жити необачно, не думаючи про будучину... Грав блазнів, скалозубів, блазнював, розбещував розум людей, а який я був мистець, який талант! Зарив я талант, знівечив, зіпсував свою мову, стра-

---

тив образ божий і подобу... Пожерла, поглинула мене ця чорна яма! Не почував раніше, але сьогодні... коли прокинувся, подивився назад, а за мною 68 років. Тільки тепер побачив старість! Проспівано лісню! (*Ридає*). Проспівано пісню!

Ми кита Йванович. Василю Васильовичу! Батеньку мій, голубчику... Ну, заспокойтеся... Господи! (*Кричить*). Петька! Юрко!

Свєтловідов. А який талант, яка сила! Ти й уявити собі не можеш, яка дикція, скільки почуття і грації, скільки струн... (*б'є себе в груди*) в цих грудях! Задохнутися можна!.. Старий, ти послухай... стривай, дай перевести дух... От хоч би з „Годунова“.

Грозного тінь мене усиновила,  
Димитріем з-за гробу нарекла,  
Довкола мене весь народ збудила.  
Мене за mestника Борису призначила.  
Царевич—я! Досити! Мені вже стидно  
Перед гордою полячкою хиляться! 1).

Га? погано? (*Жваво*). Почекай, от з „Короля Ліра“... Пам'ятаєш, чорне небо, дош, грім — ррр!.. Бліскавка — жжж! пронизує все небо, а тут:

Вітри, бурхайте, надимайте щоки!  
Ярітесь, дміте! Гей ви, водопади!  
Ви, гуррагани! риньте та крутітесь,  
Поки вода усі дзвіниці пійме!  
Ви, сірчані огні, бистрі, як мислі,  
Предтечі грому, що дуби скіпає —  
Ось біла голова моя — смаліте!  
А ти, всепотрясаючий мій громе,  
Тарахни і сплюсни круглоту земную!  
Сокруши відразу форми і зарідки  
Невдячної тварюки — чоловіка 2).

(*Нетерпляче*). Скоріше слова блазня! (*Тупотить ногами*). Скоріше підавай слова блазня! Мені ніколи!

---

1) Переклад Івана Франка.

2) Переклад П. Куліша.

---

Микита Іванович (*граючи блазня*). „Дядьку, при дворі свята вода в сухім домі лучча від цієї дощової на дворі. Дядечку, ввійди та попроси благословення в своїх дочок. Це така ніч, що не змилосердиться ні над розумними людьми, ні над дурнями“.

Свєтловідов.

О, гуркоти всім черевом, ригай вогнями!  
І хрякай ливнем! Ані дощ, ні вітер,  
Ані вогонь, нігрім — мені не дочки!  
Не дорікаю вам нічим, стихії:  
Не дарував я царства вам, і дітьми  
Не здав вас, і нічим вас не завдячив<sup>1)</sup>.

Сила! Талант! Мистець! Ще щонебудь... ще щонебудь таке... старовину згадати... А ну (*щасливо регоче*) з „Гамлета“! Ну, я починаю... Що б таке заграти? Ага, ось що... (*Граючи Гамлета*). „А, дударі! А ну, лишень, мені дудку! (*До Микити Івановича*). Дайте покій! Чого ви ходите за мною назирцем? Немов сіткою хочете накрити“.

Микита Іванович. „О принце, якщо ревність моя надто смілива, то це з того, що люблю вас широ.“

Свєтловідов. „Я щось не розумію цього добрे. Може б ви на цій дудці заграли?“

Микита Іванович. „Не вмію, пане.“

Свєтловідов. „Будь ласка, прошу!“

Микита Іванович. „Далебі, принце, не вмію.“

Свєтловідов. „Змилуйтеся, прошу!“

Микита Іванович. „Я не знаю, навіть, як до неї й братись.“

Свєтловідов. „Так само легко, як і брехати. Гуляйте пальцями по ціх дірочках, а сюди ротом дміть, то й вийде музика напрочуд. Бачите — ось дірочки.“

Микита Іванович. „Але я, принце, не зможу з дірочок цих видути жодної музики: просто не вмію.“

Свєтловідов. „Ну, так бачите тепер, за яку мізерію ви мене маєте? Ви хочете на мені грati; ви вдаєте, що знаете мої струни; ви хочете вирвати з душі моєї го-

---

<sup>1)</sup> Переклад П. Куліша.

---

лос; примусити співати їх од найнижчої до найвищої ноти. А тимчасом й оцю цівку манесеньку, що має чудовий голос, не здолаєте примусити співати. Біс його батькові! Чи ви ж справді думаете, що на мені легше заграти, ніж на оцій дудці? Вважайте мене за який хочете струмент, ви зможете мене хіба збавити, але заграти на мені — зроду!“<sup>1)</sup> (*Регоче і плеще в долоні*). Браво! Біс! Браво! Яка тут в біса старість! Жодної старости немає, все дурниці, нісенітниці! Сила так і б'є зі всіх жил фонтаном,— це молодість, свіжість, життя! Де талант, Микитко, там нема старости! Ошалів, Микитко? Очумів? Почекай, дай і мені прийти до пам'яти... О господи, боже мій! А от послухай, яка ніжність та тонкість, яка музика! Тсс... Тихо!

Чарівна українська ніч.  
Прозоре небо, зорі сяють,  
Вода, як чисте скло, стойть;  
Із хмари місяць випливає:  
Усе, мов золото, блищить.<sup>2)</sup>

(Чути, як відчиняються двері). Що це таке?

Микита Йванович. Це, мабуть, Петька і Юрко пришli... Талант, Василю Васильовичу! Талант!

Свєтловідов (*кричить, повертаючись в той бік, де чути, як відчиняються двері*). Сюди, мої соколи! (*До Микити Йвановича*). Ходімо зодягатися... Жодної нема старости, все це дурниці, казнацьо... (*Весело регоче*). Чого ж ти плачеш? Дурепа моя ти хороша, що ти нюні розпустила? Ні, це недобре! Це вже недобре! Ну, ну, старий, годі так дивитися! Навіщо так дивитися? Ну, ну... (*Обіймає його, крізь сльози*). Не треба плакати... Де мистецтво, де талант, там нема ні старости, ні самітності, ні хвороб, і сама смерть вполовину... (*Плаче*). Ні, Микитко, відспівано вже наші пісні... Який я талант? Висмоктана цитрина, бурулька, ржавий цвях, а ти — старий театральний пацюк, суфлер... Ходімо! (*Йдуть*). Який я талант? В серйозних п'єсах здатний грати тільки в

---

<sup>1)</sup> Переклад М. Старицького.

<sup>2)</sup> Переклад Є. Гребінки.

---

почті Фортінбраса... та й для цього вже старий... Так...  
Пам'ятаєш це місце з „Отелло“, Микитко?

... А тепер назавжди

Прошай, спокійний розум, спокій!  
Прошай, пернате військо, бій завзятий,  
Де честолюбність є добро! Прощайте!  
Прощайте, кінь, що рже, і сурми звук,  
І барабана гуркіт, флейти гострі зойки,  
Величний прапор, і високі всі прикмети,  
І мужність, велич, і пригоди славної війни! <sup>1)</sup>).

Микита Йванович. Талант! Талант!  
Світловідов. Або ось це:

Геть із Москви! Сюди я більше не їздець!  
Біжу, не обернусь, піду шукати по світу,  
Де скривджені чуття зазнають відпочинок!  
Карету, гей, карету!

Виходить з Микитою Йвановичем.

### ЗАВІСА

---

<sup>1)</sup> Переклад М. Йогансена і В. Щербаненка.

# ТРАГІК З ПРИМУСУ

(З ДАЧНОГО ЖИТТЯ)

ЖАРТ НА ОДНУ ДІЮ

ДІЄВІ ОСОБИ:

Іван Іванович Толкачов, сімейна людина.

Олекса Олексіевич Мурашкін, його приятель.

Діється в Петербурзі в помешканні Мурашкіна.

---

Кабінет Мурашкіна. М'які меблі. — Мурашкін сидить за письменним столом. Входить Толкачов, тримаючи в руках скляного абажура на лямпу, дитячого вельосипеда, три коробки з капелюшками, великого клунка зі вбраним, клуночок з пивом і багато маленьких торбинок. Він безглаздо поводить очима і знесилений сідає на софу.

Мурашкін. Здоров був, Іване Івановичу! Який я радий! Звідкіля ти?

Толкачов (*важко дихаючи*). Голубчику, серденько моє... Маю до тебе прохання... Благаю... позич до завтра револьвера. Зроби таку ласку!

Мурашкін. Навіщо тобі револьвер?

Толкачов. Треба... Ох, батеньку!.. Дай води... Скоріше води!.. Треба... Доведеться вночі їхати темним лісом, так от я... про всякий випадок. Позич, будь ласка!

Мурашкін. Ой, брешеш, Іване Івановичу! Який там в біса темний ліс? Мабуть, щось замислив? З твого обличчя бачу, що замислив щось лихе! Та що з тобою? Тобі м'ясно?

Толкачов. Страйвай, дай відсалатися... Ох, матінко. Замучився, як собака. В усьому тілі і голові таке почуття, мов з мене шашлик зробили. Не можу більше витримати. Будь за друга, нічого не розпитуй, не розпитуй про подробиці... дай револьвера! Благаю!

Мурашкін. Ну, годі! Іване Івановичу, що за малодушність? Сімейна людина, статський совітник! Чи не соромно тобі!

Толкачов. Яка я сімейна людина? Я мученик! Я в'ючак, негр, раб, негідник, що все ще чогось сподівається і не вкорочує собі віку! Я ганчірка, дурень, ѹолоп! Навіщо я живу на світі? Навіщо? (*Схоплюється*). Ну, скажи хоч ти

---

мені, навіщо я живу? Для чого ця безконечна низка моральних і фізичних страждань? Я розумію бути мучеником за ідею, це так! але бути мучеником, кат зна за що, за жіночі капелюшки та лямпові абажури, ні! — красенько дякую! Ні, ні, ні! Досить з мене! Досить!

Мурашкін. Ти не кричи, сусіди почують!

Толкачов. Хай і сусіди чують, мені однаково! Не даси ти револьвера, так дастъ хто інший, а мені вже не живти! Кінець!

Мурашкін. Почекай, ти одірвав мені гудзика. Говори спокійно. Я все таки не розумію, хіба тобі погано живеться?

Толкачов. Погано живеться? Ти питаєш: погано живеться? Прошу, я розкажу тобі! Будь ласка! Відкриюся перед тобою, і, може, на душі в мене полегшає. Сідаймо. Ну, служай... Ох, матінко, задуха!.. Візьмемо, наприклад, хоч сьогоднішній день. Так, хоч сьогоднішній день. Як тобі добре відомо, від десятої до четвертої доводиться нудьгувати в канцелярії. Спека, духота, мухи та неможливий, братику мій, хаос. Секретар пішов у відпуск. Храпов поїхав одружитися, канцелярська дрібнота звижнулася з розуму на дачах, амурах та аматорських виставах. Всі заспані, замучені, опилі, так що не можна добитися ладу... Обов'язки секретаря виконує суб'єкт, глухий на ліве вухо та закоханий; запаморочені прохачі все кудись поспішають, квапляться, сердяться, погрожують, — такий кавардак зі стихіями, що хоч караул кричи. Така плутаниця та гармидер. А робота гаспідська: одне й те саме, одне й те саме, довідка, лист, довідка, — одноманітне, як морська брижа. Просто, розумієш, очі на лоб лізуть. Дай но води... Виходиш з посади, як побитий, знесилений, тут би тобі піти пообідати та лягти поспати, коли ж ні! — пам'ятай, що ти дачник, себто раб, дрантя, віхоть, бурулька, і маеш, як курчин син, зараз же бігти виконувати доручення. По наших дачах заведено такий гарний звичай: коли дачник іде до міста, то, не кажучи вже про його дружину, кожна дачна мерзота має владу й право накинути на його цілу купу

доручень. Дружина вимагає, щоб я заїхав до моднярки та виляяв її за те, що ліф вийшов широким, а в плечах вузько; Софійці треба замінити черевики, швагровій червоногарячого шовку за зразком на 20 копійок та три аршини стрічки... Але, постривай, я тобі зараз прочитаю. (*Виймає з кишені записочку та читає*). Абажур на лямпу; 1 фунт ковбасної шинки; гвоздики та кориці на 5 коп.; касторової олії для Михайліка; 10 фунтів цукрового песку; взяти з дому мідницю та ступку на цукор; карболового кvasу, перського порошку, пудри на 10 коп.; 20 пляшок пива; оцетової есенції та корсет для *m-elle Шансо № 82...* ух! Ще взяти з дому Михайлікове осіннє пальто та калоші. Це наказ дружини та родини. А тепер доручення любих знайомих та сусідів, щоб їх чорт взяв. У Власіних взавтра іменинник Володя, йому треба купити вельосипеда; підполковниця Віхріна при надії, і через це я мушу щодня бувати в акушерки та просити її приїхати. І так далі, і так далі. П'ять записок у мене в кишені і вся хусточка в вузликах. Отак, батечку, поміж працею та потягом бігаеш по місту, мов собака, висолопивши язика,— бігаеш, бігаеш та й життя проклянеш. З крамниці до аптеки, з аптеки до моднярки, від моднярки до ковбасної, а там знов до аптеки. Тут спіткнешся, там гроші загубиш, у третьому місці забудеш заплатити та за тобою женутися, зчинивши скандал, у четвертому місці дамі на шлейф наступиш... тъфу! Від такого моціону посатаніш і так знесилишся, що потім всю ніч кістки болять, і крокодили снятися. Ну, доручення виконано, все куплено, як же тепер впакувати всю цю музику? Як ти, наприклад, покладаеш докути важку мідну ступку та товкача з абажуром на лямпу, або карболовий кvas з чаєм? Як ти скомбінуєш пляшки з пивом і цього вельосипеда? Єгіпетська робота, завдання для розуму, ребус! Як там не крути собі голову, як не хитруй, а, нарешті, все таки щось розіб'еш та розтростиш, а на вокзалі та в вагоні будеш стояти, розчепіривши руки, розкарячива ноги та підтримуючи підборіддям якийсь клунок, весь в пакунках, в коробках та іншому дранті. Тільки рушить потяг, як публіка почне

шпурляти на всі боки твій багаж: своїми речами ти чужі місця позаймав. Кричать, кличуть кондуктора, погрожують висадити, ну, а що я зроблю? Стою та очима тільки лупаю, як побитий осел. Тепер слухай далі. Приїжджу я до себе на дачу. Тут би випити гарненько по трудах праведних, попоїсти та солодко заснути — чи не правда? — але, де там! Моя жіночка вже давно пильнує. Тільки посьорбав супу, як вона цап-царап раба божого — чи не хочете ви піти кудись на аматорську виставу, чи танцювальну вечірку? Протестувати — не смієш. Ти — чоловік, а слово „чоловік“ в перекладі дачною мовою визначає безсловесну тварину, якою можна їздити й возити скільки забажається, не боячись втручання товариства для опіки над тваринами. Йдеш і, вилупивши очі на „Скандал у благородній родині“ або на якусь „Мотю“, плескаєш в долоні за вказівками дружини та марнієш, марнієш, марнієш; кожної хвилини чекаєш, що от тебе поб'є грець. А на танцювальній вечірці дивися на танці та підшукуй для дружини кавалера, а коли не знайдеш, то сам маеш танцювати кадриль. Повертаєшся після півночі з театру або з балю, а ти вже не людина, а падло, хоч викинути. Ну, нарешті, ти вже досяг мети: роздягнувся й ліг у постіль. Чудово, заплющи очі та спи... Все таке добре, поетичне, тепле, розумієш, і діти за стінкою не верещать, і дружини нема, і сумління спокійне — краще й не треба. Засипаєш ти — і раптом... і раптом чуєш: дзз!.. Комарі! (*Схоплюється*). Комарі, хай вони тричі, анатеми, прокляті, комарі! (*Трясе кулаком*). Комарі! Це кара єгипетська, інквізиція! Дзз... Гуде так жалібно, сумно, мов пробачення просить, але так тебе, падлюка, вкусить, що потім цілу годину свербить. Ти й куриш, і б'єш їх, і з головою вкриваєшся — нема рятунку! Нарешті, плюєш і віддаєш себе на мордування: жріть, прокляті! Не встигнеш звикнути до комарів, як нова кара єгипетська: в залі дружина починає зі своїми тенорами романси вивчати. Вдень сплять, а вночі готовуються до аматорських вистав. О боже мій! Тенори — це така мука, що жодні мари не зрівняються (*Співає*). „Не говори, что молодость сгубила“... „Я вновь

пред тобою стою очарован“... О па-адлюки! В’їлися до живих печінок! Щоб їх хоч трошки заглушити, я так роблю: стукаю себе пальцем по виску коло вуха. І так стукаю години до четвертої, поки не розійдуться. Ох, дай но, братику, ще води... Не можу... Ну, отак, не виспавшись, встанеш о шостій годині та — марш на стацію до потягу. Біжиш, боїшся спізнатися, а тут грязюка, туман, холод, брр! А приїдеш до міста, знов та сама музика. Так то, братику. Життя, скажу тобі, препаскудне, і ворогу своєму не побажаю. Розуміш — захворів! Задуха, згага, вічно чогось лякаюся, шлунок не травить, в очах мутно... Чи повіриш, психопатом зробився. (*Оглядається*). Тільки це проміж нас... Хочу піти до Чеччота або до Мержеєвського. Нападає на мене, братику, якесь чортовиння. Отак в хвилини розпачу, коли очманіш, коли гризути комарі або співають тенори, раптом в очах помутнішає, сплигнеш, бігаєш, як ошпарений, по всій хаті і кричиш: „Крови прагну! Крови!“ І справді, під цей час так і хочеться когось ножом шпирнути або по голові стільцем gepнути. Ось воно, до чого доводить дачне життя. І ніхто не пожаліє, не поспівчуває, а мов це так і треба. Навіть сміються. Але зрозумій же, я жива тварина, я хочу жити! Тут не водевіль, а трагедія! Послухай, коли не даси револьвера, то хоч пожалій мене!

Мурашкін. Я співчуваю.

Толкачов. Бачу, як ви співчуваєте... Прощай. Поїду купити кільки, ковбаси... зубного порошку ще треба, а потім на вокзал.

Мурашкін. Ти де живеш на дачі?

Толкачов. На Дохлій річці.

Мурашкін (*радісно*). Невже? Послухай, часом ти не знаєш там дачницю Ольгу Павловну Фінберг?

Толкачов. Знаю. Навіть знайомий.

Мурашкін. Та що ти кажеш? Який щасливий випадок! Оце до речі, як це добре з твого боку...

Толкачов. Що таке?

Мурашкін. Голубе, мій любий, чи не зможеш мені прислужитися? Будь другом! Ну, дай слово чести, що зробиш!

---

Толкачов. Що таке?

Мурашкін. З приязні, а не з неволі! Благаю, голубе. Вперше, вклонись Ользі Павловні і скажи, що я живий та здоровий, цілую їй ручку. Вдруге, одвези їй одну штучку. Вона доручила мені купити для неї ручну швальну машину, а приставити їй нікому... Одвези, серденко! І, до речі, за одним заходом, цю клітку з канаркою... тільки обереж-ніше, щоб не зламати дверці... Що ти на мене так дивишся?

Толкачов. Швальна машина... клітка з канаркою... чижики, зяблики...

Мурашкін. Іване Івановичу, та що з тобою? Чому ти так почевонів?

Толкачов (*тупаючи ногами*). Давай сюди машинку! Де клітка? Сідай сам верхи! Їж людину! Мордуй її! (*Стискаючи кулаки*). Крови прагну! Крови! Крови!

Мурашкін. Ти збожеволів!

Толкачов (*наступаючи на його*). Крови прагну! Крови!

Мурашкін (*з жахом*). Він збожеволів! (*Кричить*). Пет-рік! Марія! Де ви? Люди, рятуйте!

Толкачов (*бігаючи за ним по кімнаті*). Крови прагну! Крови!

ЗАВІСА

# В Е С И Л Л Я

СЦЕНА НА ОДНУ ДЛЮ

ДІЄВІ ОСОБИ:

Євдоким Захарович Жигалов, п'єнсіонований колежський реєстратор.

Настя Тимофіївна, його дружина.

Одарочка, їхня дочка.

Епаміонанд Максимович Апломбов, її наречений.

Федір Яковлевич Ревунов-Караулов, капітан 2-го рангу на пенсії.

Андрій Андрієвич Нюнін, агент страхового товариства.

Ганна Мартинівна Зміюкіна, акушерка 30 років, в яс-  
краво-червоногарячому вбрани.

Іван Михайлович Ять, телеграфіст.

Харлампій Спиридонович Димба, грек кондитер.

Дмитро Степанович Мозговий, матрос з Добровольчої фльоти.

Бояри, кавалери, льокаї та інші.

Діється в одній із заль кухмістера Андронова.

---

Яскраво освітлена зала. Великий стіл, сервірований для вечері. Біля столу клопочуться льокаї в фраках. За сценою музика грає останню фігуру кадрилі.

Зміюкіна, Ять та боярин (Йде через сцену).

Зміюкіна. Ні, ні, ні!

Ять (Йде за нею). Згляньтеся! Згляньтеся!

Зміюкіна. Ні, ні, ні!

Боярин (поспішає за ними). Панове, так не можна! Куди ж це ви? А гран-рон? Гран-рон, сіль-ву-пле! (Виходять).

Входять Настя Тимофіївна та Апломбов.

Настя Тимофіївна. Ви краще пішли б танцювати, ніж маєте турбувати мене всякими словами.

Апломбов. Я не якийнебудь Спіноза, щоб виробляти ногами кренделі. Я людина поважна, маю свій гонор і не бачу жодної втіхи в подібних забавах. Але справа не в танцях. Пробачте, татап, але я багато дечого не розумію в ваших вчинках. Наприклад, опріч речей першої потреби, ви обіцяли також дати мені за вашою доночкою два виграних білети? Де вони?

Настя Тимофіївна. Голова мені щось розболілась... Певне, буде непогода... Буде відміна!

Апломбов. Ви мені зубів не замовляйте. Сьогодні ж я довідався, що ваші білети в заставі. Пробачте, татап, але так поводяться одні тільки експлуататори. Я це не з егоїстичизму — мені ваші білети непотрібні, але я з принципу, і обдурювати себе нікому не дозволю. Я вашу доночку ощасливив, і коли ви мені не віддасте сьогодні білетів, то я її з кашею з'їм. Я людина шляхетна!

---

Настя Тимофіївна (*обводить очима стіл та рахує столове накриття*). Раз, два, три, чотири, п'ять...

Лъокай. Кухар питає, як накажете подавати морозиво: з ромом, з мадерою, чи без нікого?

Апломбов. З ромом. Та скажи хазяйнові, що вина мало. Скажи, щоб го-сотерну поставив. (*До Насті Тимофіївни*). Ви так само обіцяли, та й умова така була, щоб сьогодні за вечерею був генерал. А де він, спитаю я вас?

Настя Тимофіївна. Це, батечку, не моя провина.

Апломбов. А чия?

Настя Тимофіївна. Андрій Андрієвич винуватий... Він вчора був і обіцяв привести самого справжнього генерала. (*Зідхає*). Мабуть, ніде не знайшов, а то привів би... Хіба нам шкода? Для рідної дитини ми нічого не пожаліємо. Генерал, так генерал...

Апломбов. Ну, далі... Всім, і вам теж, татарап, відомо, що до Одарочки, поки я не посватав її, залиявся цей телеграфіст Ять. Навіщо ви запросили його? Хіба ви не знали, що мені це неприємно?

Настя Тимофіївна. Ох, як тебе? Епаміонде Максимовичу, ще дня немає, як ти одружився, а вже замучив і мене і Одарочку своїми розмовами. А що буде за рік? Нудний же ти, ох, який нудний!

Апломбов. Правда очі коле? Ага! То-то! А ви робить, як шляхетні люди. Я від вас хочу тільки одного: будьте шляхетні!

Через залю з одних дверей до других проходять пари гостей, що танцюють гран-рон. В першій парі боярин з Одарочкою, в останній Ять із Зміюкіною. Остання пара відстає та залишається в залі. Входять Жигалов та Димба; вони простують до столу.

Боярин (*кричить*). Променад! Мсе, променад! (*За сценою*). Променад!

Пари виходять.

Ять (*до Зміюкіної*). Згляньтесь! Згляньтесь, чарівна Ганно Матвієвно!

Зміюкіна. Ах, який ви... Я вже сказала вам, що я сьогодні не в голосі.

---

Я тъ. Благаю вас, заспівайте! Одну тільки ноту! Зглянитесь! Зглянитесь! Одну тільки ноту!

Зміюкіна. Обридло... (*Сідає та махає віялом*).

Я тъ. Ні, ви просто немилосердні! Така жорстока істота, дозвольте вам висловитися, і такий має чудовий, чудовий голос! З таким голосом, пропечте на слові, не акушерством займатися, а концерти співати в прилюдних зібраннях! Наприклад, як чудово виходить у вас, ось ця фіоритура... ось ця... (*Наспівує*). „Я вас кохав, кохання наше марне...“ Чудово!

Зміюкіна (*наспівує*). „Я вас кохав, кохання наше марне...“ Це?

Я тъ. Це саме! Чудово! •

Зміюкіна. Ні, я сьогодні не в голосі... Візьміть, махайте на мене віялом... Душно! (*До Апломбова*). Еламіонде Максимовичу, чого це ви такий меланхолійний? Хіба молодому так можна? Як вам не соромно, осоружний? Ну, про що ви задумалися?

Апломбов. Шлюб — це серйозна річ! Все треба обміркувати докладно, поважно.

Зміюкіна. Які ви всі неможливі скептики! Біля вас я задихаюся... Дайте мені атмосфери! Чуєте! Дайте мені атмосфери! (*Наспівує*).

Я тъ. Чудово! Чудово!

Зміюкіна. Махайте н мене, махайте, а то я почую, що в мене зараз розірветься серце. Скажіть, будь ласка, чого мені так душно?

Я тъ. Через те, що ви впріли...

Зміюкіна. Фуй, який ви вульгарний! Не смійте так висловлюватися!

Я тъ. Пробачте! Звичайно, ви звикли, пробачте на слові, до аристократичної компанії та...

Зміюкіна. Ах, дайте мені спокій! Дайте мені поезії, пориваннів! Махайте, махайте...

Жигалов (*до Димби*). Ще раз, чи годі? (*Наливає*). Пити завжди можна. Найголовніша річ, Харлампію Спиридоно-вичу, щоб не забувати про свої справи. Пий, та розуму не

---

пропий... А коли до того, щоб випити, то чому б і не випити? Випити можна. Будьмо! (*П'ють*). А тигри у вас в Греції є?

Димба. Є.

Жигалов. А леви?

Димба. І леви є. Це в Росії ніцого нема, а в Греції все є. Там у мене і батько, і дядько, і брати, а тут ніцого нема.

Жигалов. Гм... А кашалоти в Греції є?

Димба. Все є.

Настя Тимофіївна (*до чоловіка*). Навіщо по-дурному пити й закусувати? Пора вже всім сідати за стіл. Не тикай виделкою в омарі... Це для генерала поставлено. Може ще прийде...

Жигалов. А омари в Греції є?

Димба. Є... там все є.

Жигалов. Гм... А колежські реєстрати є?

Зміюкіна. Уявляю собі, яка то в Греції атмосфера!

Жигалов. І, певне, багато шахрайв. Адже греки, то все одно, що вірмени або цигани. Продає тобі губку або золоту рибку, а сам так і дивиться, щоб обдурити тебе. Повторимо ще раз, чи годі?

Настя Тимофіївна. Ну, навіщо по-дурному пити? Всім би вже пора сідати. Дванадцята година...

Жигалов. Сідати, так сідати! Панове, дуже прошу! Будь ласка! (*Кричить*). Вечеряти! Молодь!

Настя Тимофіївна. Дорогі гости, милости прошу! Сідайте!

Зміюкіна (*сидячи за стіл*). Дайте мені поезії! „А він благає бурь у моря, неначе спокій в бурях є!“ Дайте мені бурі!

Ять (*набік*). Надзвичайна жінка! Закоханий! По самі-сінькі вуха!

Входять Одарочка, Мозговий, бояри, кавалери, панни та інші. Всі галасливо сідають за стіл; хвилема павза; музика грає марша.

Мозговий (*встаючи*). Панове! Я повинен сказати вам таке... У нас наготовано дуже багато тостів і промов. Не

---

будьмо дожидатися та почнемо зараз же. Панове, пропоную випити тост за молодих!

Музика грає туша. Слава. Цокаються.

**Мозговий. Гірко!**

**Всі. Гірко! Гірко! (Апломбов і Одарочка цілуються).**

**Ять.** Чудово! Чудово! Я повинен висловитися перед вами, панове, та віддати належне, що ця заля та взагалі приміщення чудові! Прекрасно! Чудово! Тільки знаєте, чого не вистачає для повної урочистості? Електричного освітлення, прощайте на слові! По всіх країнах вже запровадили електричне освітлення, та одна тільки Росія відстала.

**Жигалов** (глибоко замислившиесь). Електрика... Гм... А на мою думку, електричне освітлення — звичайнісіньке шахрайство... Всунуть туди вуглика, та й думають очі замазати! Ні, брате, коли вже ти даеш освітлення, то давай не вуглика, а щось істотне, щось таке надзвичайне, щоб було за що взятися! Ти давай вогню — розумієш? — вогню, що натуральний, а не розумовий!

**Ять.** Коли б ви бачили електричну батерію, з чого вона складається, тоді б інакше міркували.

**Жигалов.** І бачити не хочу. Шахрайство. Нарід простий обдурюють... Кров тільки смокчуть... Знаємо їх, цих самих... А ви, добродію, ще молода людина, ніж за шахраїв заступатися, краще б випили та іншим поналивали. Так, так краще буде!

**Апломбов.** Я з вами, таточку, цілком згодний. Ну, навіщо ці вчені розмови? Я охочий і сам поговорити про різноманітні відкриття в науковому розумінні, але на це є інший час! (До Одарочки). А ти якої думки, машер?

**Одарочка.** Вони хочуть показати свою освіченість і завжди говорять про незрозуміле.

**Настя Тимофіївна.** Дякуючи богові, весь свій вік прожили без освіти і от вже третю дочку видаємо за порядну людину. А, коли ми, по- вашому, виходить неосвічені, так навіщо ви до нас ходите? Йшли б до своїх освічених!

**Ять.** Я, Насте Тимофіївно, завжди поважав вашу родину, а коли я щодо електричного освітлення, так це ще не

---

визначає, що я з гордощів. Навіть ось випити можу. Я завжди з души-серця бажав Одарці Євдокимівні доброго чоловіка. Тепер, Насте Тимофіївно, тяжко одружитися з доброю людиною. Кожен вичікує, щоб взяти шлюб з-за інтересу, з-за грошей...

Апломбов. Це натяк!

Ять (злякавшись). Без жодного натяку... Я ж не кажу про присутніх... Це я так... взагалі... Пробачте! Всі знають, що ви з-за любови... Посаг пустяковиний!

Настя Тимофіївна. Ні, не пустяковиний! Ти, добродію, забрехався. Крім того, що тисячу карбованців грішми, ми три салопи даємо, постіль і меблю. Піді но, пошукай ще в іншому місці такого посагу.

Ять. Я нічого... Мебля, справді, добра, та... та салопи, звичайно, але я в тому розумінні, що ось вони ображаються, мов я натякнув.

Настя Тимофіївна. А ви не натякайте. Ми вас ради ваших батьків шануємо й на весілля просили, а ви різні слова. А коли ви знали, що Епаміонд Максимович з-за ради інтересу жениться, так чого ж ви раніш мовчали? (Слізно). Я її, може, викохала, вигодувала, випестила... берегла дужче за діямант смарагдового, донечку мою...

Апломбов. І ви повірили? Красненько вам дякую! Дуже вам дякую! (До Яті). А ви, добродію Ять, хоч і мій знайомий, а я не дозволю вам в чужій хаті такий бешкет справляти. Прошу вас геть відціля!

Ять. Себто як?

Апломбов. Бажаю, щоб і ви були така ж чесна людина, як я! Одним словом, прошу вас геть відціля! (Музика грає туш).

Кавалери (до Апломбова). Та покинь! Буде вже! Ну, хіба варто заводитися? Сідай! Покинь!

Ять. Я нічого... Адже я... Не розумію навіть... Будь ласка, я піду... Тільки ви раніше віддайте мені п'ять карбованців, що позичали в мене торік на жилет піке, пробачте на слові. Вип'ю от ще та... й піду, тільки ви раніш борг віддайте.

---

Кавалери. Ну, годі, годі! Досить! Чи варто з-за дурниць?

Боярин (*кричить*). За здоровля батьків молодої, Євдокима Захаровича та Насті Тимофіївни!

Музика грає туш. Слава.

Жигалов (*розчулений вклоняється на всі боки*). Дякую вам! Дорогі гості! Дуже вам дякую, що ви нас не забули й прийшли, не погордували!.. Та не подумайте, щоб я був пройдисвіт який, або шахрайство з мого боку, а просто від широкого серця! З души-серця! Для добрих людей нічого не пошкодую! Щиро дякуємо! (*Цілується*).

Одарочка (*до матери*). Матінко, чого ж ви плачете? Я така щаслива!

Апломбов. Маман розхвилювалася, що її чекає розлука. Але я порадив би їй краще пригадати нашу недавню розмову.

Ять. Не плачте, Насте Тимофіївно! Ви подумайте: що таке людські слізки? Легкодуха психіятрія і більш нічого!

Жигалов. А рижки в Греції є?

Димба. Там все є.

Жигалов. А от груздів, мабуть, нема.

Димба. І грузді є. Все є.

Мозговий. Харлампію Спиридоновичу, ваша черга виголошувати промову! Панове, хай каже промову!

Всі (*до Димби*). Промова! Промова! Ваша черга!

Димба. Навіщо? Я не розумію, которое... Цто таке?

Зміюкіна. Ні, ні! Не смійте відмовлятися! Ваша черга! Вставайте!

Димба (*підводиться, засоромившись*). Я мозу казати таке... Котра Росія ѿ котра Греція. Тепер, котрі люди в Росії ѿ котрі в Греції... І котрі по морю плавають каравія, по-руському знацить кораблі, а по землі різні котрі залізниці. Я хороно розумію... Ми греки, ви руські, і мені нічого не треба... Я мозу казати таке... котра Росія ѿ котра Греція. (*Входить Нюнін*).

Нюнін. Почекайте, панове, не їжте! Насте Тимофіївно,

---

на хвилиночку! Будь ласка, сюди! (*Веде Настю Тимофіївну вбік, захекавши*). Послухайте... Зараз прийде генерал... Нарешті, знайшов таки... Просто замучився... Генерал справжній, поважний такий, років, мабуть, вісімдесят, а то й дев'яносто...

Настя Тимофіївна. Коли ж він прийде?

Нюнін. В цій хвилі. Все життя будете мені дякувати. Не генерал, а малина, Буланже! Не піхота якась, не інфантерія, а фльотський! Він має чин капітана другого рангу, а по-їхньому, по-морському, це однаково, що генерал-майор, або в цивільній — дійсний статський совітник. Абсолютно однаково. Навіть вище.

Настя Тимофіївна. А ти мене не обманюєш, Андрієчку?

Нюнін. От це вигадайте, шахрай я, чи що? Будьте певні.

Настя Тимофіївна (*зідхаючи*). Не хочеться по-дурному витрачатися на гроші, Андрієчку...

Нюнін. Будьте певні! Не генерал, а писанка! (*Підвіщенним голосом*). Я й кажу: „Зовсім, кажу, забули нас, ваша ясновельможність! Не добре, ваша ясновельможність, старих знайомих забувати! Настя, кажу, Тимофіївна на вас має велику претенсію!“ (*Йде до столу та сідає*). А він і каже:— „Що ти, мій друже, як же я піду, коли я незнайомий з молодим?“ — „Ну, що ви, ваша ясновельможність, що за церемонії?“ Молодий, кажу — прекрасніша людина, ширя душа. Служить, кажу, за цінувальника в позичковій касі, але ви не подумайте, ваша ясновельможність, що це який-то там канцеляриста або дуриствіт. В позичкових касах, — кажу — тепер служать і шляхетні пани. Поляскав він мене по плечах, викурили ми з ним по гаванській сигарі, і от тепер він їде... Почекайте, панове, не їжте...

Апломбов. А коли він приїде?

Нюнін. В сій хвилі. Коли я виходив від його, він вже калоши зодягав. Почекайте, панове, не їжте.

Апломбов. Так треба звеліти, щоб марша заграли...

Нюнін (*кричить*). Гей, музики! Марша!

Музика з хвилини грає марша.

---

Лъоکай (*оповіщає*). Пан Ревунов - Карапулов!

Жигалов, Настя Тимофіївна та Нюнін біжать назустріч. Входить Ревунов-Карапулов.

Настя Тимофіївна (*вклоняючись*). Милости просимо, ваша ясновельможність! Дуже приємно!

Ревунов. Дуже приємно!

Жигалов. Ми, ваша ясновельможність, люди незначні, маленькі, люди прості, але не подумайте, що з нашого боку якесь шахрайство. Для хороших людей у нас перше місце, ми нічого не пошкодуємо. Милости просимо!

Ревунов. Дуже радий!

Нюнін. Дозвольте представити, ваша ясновельможність! Молодий, Епаміонд Максимович Апломбов, зі своєю новорожде... себто з молодою дружиною! Іван Михайлович Ять, служить на телеграфі! Чужоземець грецького походження по кондитерській справі—Харлампій Спиридонович Димба! Йосип Лукович Бабельмандебський! Та інші, та інші... А решта — єрунда! Сідайте, ваша ясновельможність!

Ревунов. Дуже! Пробачте, панове, я хочу сказати Андрійкові два слова. (*Відводить Нюніна вбік*). Я, братику, трохи засоромився... Навіщо ти називаєш мене: ваша ясновельможність? Адже ж я не генерал! Капітан 2-го рангу — це навіть нижче за полковника.

Нюнін (*каже до його на вухо, як до глухого*). Знаю, але, Федоре Яковлевичу, будьте ласкаві, дозвольте нам називати вас: ваша ясновельможність! Знаєте, родина тут патріархальна, поважає старших, шанує чина...

Ревунов. Ну, коли так, то звичайно... (*Йде до столу*). Дуже!

Настя Тимофіївна. Сідайте, ваша ясновельможність. Будьте такі ласкаві! Їжте, ваша ясновельможність! Тільки пробачте, у себе там ви звикли до делікатності, а в нас по-простому!

Ревунов. (*Не дочувши*). Що? Гм... Так! (*Павза*). Так... В старовину люди завжди жили просто й були задоволені. Я людина, що дослужила до чинів, та й то живу по-

---

простому... Сьогодні Андрійко приходить до мене та кличе сюди на весілля. Як же, кажу, я піду, коли я незнайомий! Це ж незручно! А він і каже: „люди вони прості, патріярхальні, раді гостеві...“ Ну, звичайно, коли так... та чому ж? Дуже радий. Вдома мені однаково сумно, а коли моя присутність на весіллі може бути кому на втіху, то, кажу, будь ласка...

Жигалов. Значить, від щирого серця, ваша ясновельможність? Поважаю! Сам я людина проста, без всякого шахрайства, і поважаю таких. Їжте, ваша ясновельможність.

Апломбов. Ви давно вийшли в одставку, ваша ясновельможність?

Ревунов. Га? Так, так... так... Це правильно. Так... Ale прошу вас, що ж це таке? Оселедець гіркий... і хліб гіркий. Неможливо їсти!

Всі. Гірко! Гірко!

Апломбов і Одарочка цілються.

Ревунов. Хе-хе-хе... Будьмо. (*Павза*). Так... В старовину все було по-простому і всі були задоволені... Я люблю пристоту... Аджеж я старий, вийшов в одставку в 1865 році... Мені сімдесят два роки... Так. Звичайно, не без того, і раніше любили при нагоді показати пишноту, але... (*Побачивши Мозгового*). Ви того.... матрос, виходить?

Мозговий. Так точно.

Ревунов. Ага... Так... Так... Морська служба завжди була важка. Є над чим задуматися і покрутити головою. Кожне незначне слово має, так мовити, своє осібне розуміння! Наприклад: марсові по вантах на фок і грот! Що це визначає? А проте, матрос розуміє! Хе-хе. Тонка штучка, куди там твоя математика!

Юнін. За здоровля його ясновельможности Федора Яковлевича Ревунова - Карапулова!

Музика грає туш. Слава.

Ять. Ось ви, ваша ясновельможність, зволили зараз висловитися щодо труднощів служби в фльоті. А хіба тел-

---

графна легша? Тепер, ваша ясновельможність, ніхто не може поступити на телеграфну службу, коли не вміє читати й писати по-французькому і по-німецькому. Але саме важке в нас—це передавання телеграмів. Страшенно важко! Прошу прослухати. (*Стукає виделкою по столі, наслідуючи телографному апаратові*).

Ревунов. Що ж це визначає?

Ять. Це визначає: я поважаю вас, ваша ясновельможність, за чесноти. Ви думаете, легко? А от ще. (*Вистукує*).

Ревунов. Ви голосніше... Не чую...

Ять. А це визначає: мадам, який я щасливий, що тримаю вас в своїх обіймах!

Ревунов. Ви про яку це мадам? Так... (*До Мозгового*). А от, коли йти повним вітром і треба... і треба поставити брамселі і бом-брамселі! Тут вже треба командувати: салінгові до вантів на брамселі і бом-брамселі... і під цей час, коли на реях вітрила розпускають, внизу становляться на брам і бом-брам шкоти, фали і браси...

Боярин (*підводиться*). Шановні панове і шановні па...

Ревунов (*перебиваючи*). Так... Хіба мало різних команд... Так... Брам і бом-брам-шкоти тягнуть пшел фали... Гаразд? Але що це визначає, що це визначає? А дуже просто! Тягнуть, розумієте, брам і бом-брам-шкоти і підіймають фали... всі разом! при чому вирівнюють бом-брам-шкоти і бом-брам-фали, коли підіймають їх, а під цей час в міру потреби, попускають браси цих вітрил, а коли вже, значить, шкоти натягнуто, фалі всі до місця піднято, то брам і бом-брам-барси витягаються, і реї брасопляться відповідно напрямкові вітру...

Нюнін (*до Ревунова*). Федоре Яковлевичу, хазяйка просить вас розмовляти про щонебудь інше. Це незрозуміле гостям і нудне...

Ревунов. Що? Кому нудно? (*До Мозгового*). А от, коли корабель лежить бейдевінд правим галсом під всіма вітрилами, і треба зробити через фордевінд. Як треба командувати? А ось-як: свистати всіх нагору, поворот через фордевінд!.. Хе-хе...

---

Нюнін. Федоре Яковлевичу, досить! Їжте.

Ревунов. Як тільки всі вибігли, зараз же командують: стояти по місцях, поворот через фордевінд! Ех, життя! Командуєш, а сам дивишся, як матроси, мов блискавка, порозбігаються по місцях і розносять брами і браси. Ну, не витерпиш і гукнеш: молодці хлопці! (*Поперхнувся й кашляє*).

Боярин (*поспішає скористуватися з павзи*). В сьогоднішній, як то кажуть, день, в який ми зібралися всі докупи для вшанування нашого улюбленого...

Ревунов (*перебиваючи*). Так! І все це треба пам'ятати! Наприклад: фока-шкот, грота-шкот розпустити!..

Боярин (*ображено*). Ну, чого ж він перебиває? Так ми не скажемо жодної промови!

Настя Тимофіївна. Ми люди темні, ваша ясновельможність, нічого цього самого не розуміємо, а ви краще розкажіть нам щонебудь дотичне...

Ревунов (*не дочувши*). Я вже єв, дякую. Ви кажете: гуся? Дякую... Так. Згадав старовину... Дуже вже приемно! Пливеш собі морем, лиха не знаючи, і... (*тримтячим голосом*) пам'ятаєте цей захват, коли роблять поворот о верштал! Який моряк не запалиться, слухаючи про цей маневр? Як тільки залунала команда: свистати всіх нагору, поворот о вершлаг—мов електрична іскра пробігла по всіх. Починаючи від командира й до останнього матроса—всі встременуться...

Зміюкіна. Нудно! Нудно! (*Загальне нарікання*).

Ревунов (*не дочувши*). Дякую, я єв. (*З захопленням*). Все наготовилося й вп'ялося очима в старшого офіцера... На фокові й гротові браси праворуч, на крюссельні браси ліворуч, на контро-брас ліворуч, командує старший офіцер. Все вмить виконується... Фока-шкот, клівер-шкот розпустити... Право на борт! (*Встає*). Корабель покотився за вітром, і, нарешті, вітрила починають заполіскувати. Старший офіцер:— на брасах, на брасах не ловити гав, а сам втопив очі в грот-марсель, і, коли, нарешті, й це вітрило заполіскоало, себто настав момент повороту, лунає голосна команда: грото-марса буллель віддай, пшел браси! Тут все

---

летить, тріскотить — гармидер страшенній: — все виконується без помилки. Удався поворот!

Настя Тимофіївна (*спалахнувши*). Генерал, а бешкетує... Посоромилися б хоч на старість таке виробляти.

Ревунов. Котлет? Ні, не єв... дякую вам.

Настя Тимофіївна (*голосно*). Я кажу, посоромились би хоч на старість! Генерал, а бешкетуєте!

Нюнін (*засоромивши*). Панове, ну от... чи варто? Справді...

Ревунов. Вперше, я не генерал, а капітан 2-го рангу, що за воєнною табеллю про ранги відповідає підполковниківі.

Настя Тимофіївна. За віщо ж взяли гроші, коли ви не генерал? І ми не на те гроші платимо, щоб ви бешкетували!

Ревунов (*незрозуміло*). Які гроші?

Настя Тимофіївна. Відомо, які. Аджеж ви одержали через Андрія Андрієвича четвертну... (*До Нюніна*). А тобі, Андріечку, гріх! Я ж не просила такого наймати!

Нюнін. Ну, от... Облиште! Чи варто?

Ревунов. Найняли... заплатили... В чім річ?

Апломбов. Пробачте, але... Аджеж ви одержали від Андрія Андрієвича 25 карбованців?

Ревунов. Які 25 карбованців? (*Зміркувавши*). Так он в чім річ! Тепер я все розумію... Яка гидота! Яка гидота!

Апломбов. Аджеж ви одержали гроші?

Ревунов. Жодних грошей не брав! Ідіть геть! (*Виходить з-за столу*). Яка гидота! Яка підлота! Так образити стару людину, моряка, заслуженого офіцера!.. Я міг би викликати на дуель, коли б це було порядне товариство, а тепер, що я можу зробити? (*Розгублено*). Де двері? В який бік мені йти? Слухо, виведи мене! Льокай! (*Йде*). Яка підлота! Яка гидота! (*Виходить*).

Настя Тимофіївна. Андріечку, а де ж 25 карбованців?

Нюнін. Ну, чи варто розмовляти про такі дурниці? Овва, велике діло! Тут всі радіють, а ви казнашо... (*Кри*-

---

*чить).* За здоровля молодих! Музики, марш! Музики! (Музики грають марша). За здоровля молодих!

**Зміюкіна.** Мені душно! Дайте мені атмосфери! Біля вас я задихаюсь!

**Ять** (*в захопленні*). Чудова! Чудова! (*Галас*).

**Боярин** (*намагаючись перекричати*). Шановні добродії і шановні добродійки! В сьогоднішній, так мовити, день...

### ЗАВІСА

# Ю В І Л Е Й

ЖАРТ НА ОДНУ ДІЮ

ДІЄВІ ОСОБИ:

Шипучін, Андрій Андрієвич, голова правління N-ського Товариства Взаємного Кредиту, нестара ще людина, з моноклем.

Тетяна Олексіївна, його жінка, 25 років.

Хірін, Кузьма Миколаєвич, бухгалтер банку, старий.

Мерчуткіна, Настя Федірівна, стара, в салопі.

Члени банку.

Банківські співробітники.

Діється в N-ському Банкові Взаємного Кредиту.

---

**Кабінет** голови правління. Ліворуч двері до контори банку. Два письменні столи. Обстановка з претенсією на вишукану пишноту: оксамитові меблі, квіти, статуї, килими, телефон. — Південь.

**Хірін** (один: він в повстяниках).

Хірін (*кричить в двері*). Пошліть купити в аптекі валеріянових<sup>4</sup> краплів на 15 копійок та скажіть, щоб принесли до директорського кабінету свіжої води! Сто разів вам треба казати! (*Йде до столу*). Зовсім замучився. Пишу вже четверту добу й очей не склеплю; з ранку до вечора пишу тут; а з вечора до ранку — вдома. (*Кашляє*). А тут ще запалення у всьому тілі. Морозить мене, кидає в жар, кашель, ноги ломить, а в очах якісь карлючки... (*Сідає*). Наш кривляка, цей негідник, голова правління, сьогодні на загальних зборах читатиме доповідь: „Наш банк тепер і в майбутньому!“ Який Гамбетта, подумаєш... (*Пише*). Два... один... один... шість... нуль... сім... Далі, шість... нуль... один... шість... Йому хочеться туману пустити, а я от сиди й працюй для його, як каторжний!.. Він до цієї доповіді однієї тільки поезії додав і більш нічого, а я ось цілісінський день на рахівниці цокай, чорти б його душу вхопили! (*Цокає на рахівниці*). Терпіти не можу! (*Пише*). Значить, один... три... сім... два... один... нуль... Обіцяв за працю видати нагороду. Коли сьогодні все обійтеться щасливо, і пощастиТЬ туману напустити публіці, то обіцяв золотого жетона й триста карбованців нагороди... Побачимо. (*Пише*). Ну, а коли праця моя загине марно, то, братику, не гнівайся... Я людина запальна... Я, братику, з-опалу можу й злочин зробити... Так!

За сцепою галас й оплески. Голос Шипучіна: „Дякую! дякую! Від широго серця!“ Входить Шипучін. Він у фракії й білій краватці; в руках альбом, якого тільки що подаровано.

---

Шипучін (*стоячи в дверях й звертаючись до контори*). Цього вашого подарунка, дорогі службовці, я буду берегти до самої смерті, як спогад про найщасливіші дні моого життя! Так, шановні добродії! Ще раз дякую! (*Посилає поцілунок і йде до Хіріна*). Мій дорогий, мій шановний Кузьмо Миколаєвичу!

Весь час, поки він на сцені, службовці рідко входять з паперами на підпис і виходять.

Хірін (*встаючи*). Маю честь вітати вас, Андрію Андрієвичу, з п'ятнадцятою річницею нашого банку і бажаю, щоб...

Шипучін (*міцно стискає руку*). Дякую, мій дорогий! Дякую! Для сьогоднішнього урочистого дня, з-за ради ювілею, гадаю, що можна й поцілуватися!.. (*Цілються*). Дуже, дуже радий! Дякую вам за працю... за все, за все дякую! Коли я, поки маю честь бути головою правління цього банку, зробив щонебудь корисне, то за це найбільше повинен дякувати своїм службовцям. (*Зідхає*). Так, батечку, 15 років! 15 років, не був би я Шипучін! (*Жваво*). Ну, що моя доповідь? Закінчуєте?

Хірін. Так, залишилося всього сторінок з п'ять.

Шипучін. Чудово. Значить, до третьої години буде готове?

Хірін. Якщо ніхто не заважатиме, то закінчу. Залишилося зовсім небагато.

Шипучін. Знаменито. Знаменито, не був би я Шипучін! Загальні збори призначено о четвертій годині. Будь ласка, голубчику. Дайте но мені першу частину, я простудію... Дайте скоріше... (*Бере доповідь*). На цю доповідь я покладаю великі надії... Це мое *profession de foi*, або, краще сказати, мій фейверок... Фейверок, не був би я Шипучін! (*Сідає й про себе читає доповідь*). Але й замучився я пекельно... Вночі в мене був маленький напад подагри, весь ранок пішов на турботи й біганину, потім ці хвилювання, овації, ця ажитачія... замучився!

Хірін (*пише*). Два... нуль... нуль... три... дев'ять... два... нуль... Від цифр в очах позеленіло... Три... один... шість... чотири... один... п'ять... (*Цокає на рахівниці*).

---

Шипучін. Теж неприємність... Сьогодні ранком була в мене ваша дружина й знов жалілася на вас. "Казала, що вчора ввечері ви за нею й за своїх кине з ножем бігали. Кузьмо Миколаєвичу, до чого ви дійшли? Ай-ай!"

Хірін (*суворо*). Насмілюсь з-за ради ювілею, Андрію Андрієвичу, звернутися до вас з проханням. Прошу вас, хоч би з пошаною до моєї каторжної праці, не втручатися до моого родинного життя. Прошу!

Шипучін (*зідхає*). Кузьмо Миколаєвичу, у вас неможлива вдача! Людина ви чудова, поважна, а з жінками поводитеся, мов якийсь Джек. Правда. Не розумію, за що ви їх так ненавидите?

Хірін. А я от не розумію: за що ви їх так любите? (*Павза*).

Шипучін. Службовці зараз піднесли альбома, а члени банку, як я чув, хочуть піднести мені адресу і срібного жбана... (*Граючи моноклем*). Добре, не був би я Шипучін! Це не зайве... Для репутації банку потрібна деяка помпа, хай йому чорт! Ви своя людина, вам все, звичайно, відоме... Адресу укладав я сам, срібного жбана теж я сам купив... Ну, й оправу для адреси 45 карбованців, але ж без цього не можна. Самі б вони не догадалися. (*Озирається*). А яка обстава! Що за обстава! Всі кажуть, що я дріб'язковий, що мені треба, щоб тільки замки в дверях було почищено, щоб службовці носили модні краватки та біля під'їзду стояв товстий швайцар. Ні, ні, мої панове. Замки в дверях і товстий швайцар — не дрібниці. Вдома у себе я можу бути міщанином, їсти й пити, як свиня, запоєм пити...

Хірін. Прошу, будь ласка, без натяків!

Шипучін. Ах, ніхто не натякає! Яка неможлива у вас вдача... Так ось я й кажу: вдома у себе я можу бути міщанином, парвеню і підпадати під вплив своїх звичок, але тут все повинно бути еп grand. Тут банк! Тут кожна деталь повинна імпонувати, як то кажуть, і мати урочистий вигляд. (*Підіймає з долівки папірця й кидає його в камін*). Заслуга моя полягає саме в тому, що я високо підніс репутацію банку!.. Велика річ — тон! Велика, не був би я Шипучін. (*Огля*-

---

*нувши Хіріна).* Дорогий мій, кожної хвилини сюди може з'явитися депутатія від членів банку, а ви в повстяниках, в цьому шарфі... в якомусь піджаці дикого кольору... Могли б зодягнути фрака, ну, нарешті, чорного сурдута...

Хірін. Для мене здоровля дорожче за ваших членів банку. У мене запалення всього тіла.

Шипучін (*хвилюючись*). Але згодьтеся з тим, що це не порядок! Ви порушуєте ансамбль!

Хірін. Коли прийде депутатія, то я сховатися можу. Не велике нещастья... (*Пише*)... Сім... один... сім... два... один... п'ять... нуль... Я й сам не люблю безладдя... Сім... два... дев'ять... (*Цокає на рахівниці*). Терпіти не можу безладдя! От добре б ви зробили, як би не запрошували сьогодні на ювілейний обід дам...

Шипучін. Які дурниці...

Хірін. Я знаю, ви для шику напустите їх сьогодні повну залю, але, дивіться, вони вам зіпсують всю справу. Від них тільки шкода та безладдя.

Шипучін. Навпаки, жіноче товариство ушляхетнє!

Хірін. Так... Ваша дружина, здається, освічена, а в понеділок на тому тижні таке випалила, що я потім два дні тільки руками розводив. Раптом, при чужих питає: „Чи правда, що у нас в банку чоловік накупив акцій Дразько-Празького банку, що впали на біржі? Ах, мій чоловік так турбується!“. Це ж при чужих! І навіщо ви відверто з ними розмовляєте, не розумію! Хочете, щоб вони вас під кримінал підвели?

Шипучін. Ну, досить, досить! Для ювілею все це досить сумне. До речі, ви мені нагадали. (*Дивиться на годинника*). Зараз повинна приїхати моя дружина! По правді, слід було б поїхати на вокзал, зустріти її бідненьку, але ніколи та... та замучився. Признатися, я не радий їй! Себто я радий, але для мене було б приємніше, коли б вона ще днів зо два пожила в своєї матері. Вона захоче, щоб я сьогодні провів вечір з нею, а, між тим, у нас сьогодні передбачається по обіді маленька екскурсія... (*Здригнувшись*). Але в мене вже починається нервова дрижа. Нерви так напружені, що до-

---

сить, здається, найменшої дурнички, щоб я розплакався!  
Ні, треба бути дужим, не був би я Шипучін!

Входить Тетяна Олексіївна, в ватерпруфі і з подорожньою торбинкою через плече.

Шипучін. Ач! Про вовка помовка, а вовк і в хату!

Тетяна Олексіївна. Мій любий! (*Біжить до чоловіка, довгий поцілунок*).

Шипучін. А ми тільки про тебе розмовляли! (*Дивиться на годинника*).

Тетяна Олексіївна (*задихавшись*). Скучив? Здоровий?  
А я ще не була вдома, з вокзалу просто сюди. Маю тобі розказати багато, дуже багато... не можу втерпіти... Роздягатися я не буду, я на хвилинку. (*До Хіріна*). Добриден, Кузьмо Миколаєвичу! (*До чоловіка*). Вдома у нас все гаразд?

Шипучін. Все. А ти за цей тиждень поповнішала, покраща... Ну, як їздилося?

Тетяна Олексіївна. Чудово. Вклоняється тобі мама і Катря. Василь Андрієвич наказував поцілувати тебе. (*Цілує*). Тітка прислава тобі слоїк варення, і всі гніваються, що ти не пишеш. Зіна наказувала поцілувати тебе. (*Цілує*). Ах, коли б ти знат, що було! Ах, що було! Але я бачу по очах, що ти мені не радий!

Шипучін. Навпаки!.. Люба... (*Цілує*).

Хірін (*гнівно кашляє*).

Тетяна Олексіївна (*зідхає*). Ах, бідна Катря, бідна Катря! Мені її так жалко, так жалко!

Шипучін. У нас, люба, сьогодні ювілей, щохвилини може з'явитися сюди депутатія від членів банку, а ти не вбрана.

Тетяна Олексіївна. Правда, ювілей! Вітаю, панове... Бажаю вам... Виходить, сьогодні зібрання, обід... Це я люблю. А пам'ятаєш ту чудову адресу, що ти так довго складав для членів банку? Її сьогодні тобі читатимуть?

Хірін (*гнівно кашляє*).

Шипучін (*засоромившись*). Люба, про це не кажуть... Справді, їхала б додому...

---

Тетяна Олексіївна. Зараз, зараз. За одну хвилину розкажу й поїду. Я тобі все з самого початку. Ну... Як ти мене провів, я, пам'ятаєш, сіла поруч з тією повною дамою та й почала читати. У вагоні я не люблю розмовляти. Три стації все читала й ні з ким жодного словечка... Ну, настав вечір, і такі, знаєш, почали снувати сумні думки! Навпроти сидів молодий панич, нічого собі такий, не поганенький, чорнявий... Ну, розбалакались... Підійшов моряк, потім студент якийсь... (*Сміється*). Я сказала їм, що я не заміжня... Як вони до мене залицялися! Жартували ми до самої півночі, чорнявий оповідав страшенно смішні анекдоти, а моряк все співав. У мене груди заболіли від сміху. А коли моряк — ах, ці моряки! — коли моряк несподівано довідався, що мене звать Тетяною, то знаєш, що він заспівав? (*Співає басом*). „Онегин, критись я не стану, без міри я люблю Тетяну“... (*Регоче*).

Хірін (*гнівно кахикає*).

Шипучін. Але, Тетяночко, ми заважаємо Кузьмі Миколаєвичу. Ідь собі додому, люба... Після...

Тетяна Олексіївна. Нічого, нічого, хай і він послухає, це дуже цікаво. Я зараз скінчу. На стацію виїхав за мною Сергійко. Нагодився тут якийсь молоденький, податковий інспектор, здається... нічого собі, гарненький, особливо очі... Сергійко представив його, і ми поїхали втвоюх... Погода була чудова...

За сценою голоси: „Не можна! Не можна! Чого вам треба?“ Входить Мерчуткіна.

Мерчуткіна (*в дверях, одмахуючись*). Чого хапаєте? — От ще! Мені самого треба! (*Входить, до Шипучіна*). Маю за честь, ваша ясновельможність... Дружина губерського секретаря, Настя Федірівна Мерчуткіна.

Шипучін. Чого вам треба?

Мерчуткіна. Як зволите бачити, ваша ясновельможність, чоловік мій, губерський секретар Мерчуткін, слабував п'ять місяців, і поки він лежав вдома і лікувався, йому без всякої підстави дали одставку, ваша ясновельможність, а

коли я пішла за його платнею, то вони, зволите бачити, взяли й затримали з його платні 24 карбованця 36 копійок. За що? питую. „А він, кажуть, з товариської каси брав, і за його інші ручились.“ Як же це так? Невже він міг брати без моєї згоди? Так не можна, ваша ясновельможність! Я жінка бідна, тільки й годуюсь постояльниками... Я кволя, беззахистна... Від усіх кривду терплю й ні від кого доброго слова не чую.

Шипучін. Будь ласка... (*Бере прохання від неї й читає його стоячи*).

Тетяна Олексіївна (*до Хіріна*). Але треба спочатку... На тому тижні я несподівано одержую від мами листа. Пише, що сестру Катрю сватає якийсь Гренділевський. Чудова, скромна, молода людина, але без усяких засобів й жодного певного становища. І на лихо, уявіть собі, Катря закохалася. Що тут робити? Мама пише, щоб я, не гаючись, приїхала і вплинула на Катрю...

Хірін (*суворо*). Пробачте, ви мене перебили! Ви—мама й Катря; а я от помилився й нічого не розумію.

Тетяна Олексіївна. Овва! велике діло! А ви слухайте, коли з вами дама розмовляє! Чого ви сьогодні такий сердитий? Закохалися? (*Сміється*).

Шипучін (*до Мерчуткіної*). Але, пробачте, як же це так? Я нічого не розумію...

Тетяна Олексієвна. Закохалися? Ага! Почервонів!

Шипучін (*до дружини*). Тетяночко, піди, люба, на хвілинку до контори. Я зараз.

Тетяна Олексіївна. Добре. (*Виходить*).

Шипучін. Я нічого не розумію. Мабуть, ви, добродійко, не туди попали. Ваше прохання по суті зовсім до нас не стосується. Будь ласка, зверніться до тієї установи, де служив ваш чоловік.

Мерчуткіна. Я, батечку, в п'яти місяцях вже була, ніде навіть прохання не прийняли. Я вже й голову стратила, та спасибі зятеві, Борисові Матвієвичу, напутив мене піти до вас. „Ви, каже, матусенько, зверніться до добродія Шипучіна; вони впливова людина, все можуть...“ Допоможіть, ваша ясновельможність!

---

Шипучін. Ми, пані Мерчуткіна, нічого не можемо для вас зробити. Зрозумійте ж ви: ваш чоловік, наскільки я розібрав справу, служив у відомстві військової медицини, а наша установа цілком приватна, комерційна, у нас банк. Як не зрозуміти цього!

Мерчуткіна. Ваша ясновельможність, а що чоловік мій хворів, на це я маю лікарське посвідчення.. Ось воно, будь ласка, подивіться...

Шипучін (*роздратовано*). Чудово, я вірю вам, але повторюю, що це до нас не стосується.

За сценою сміх Тетяни Олексіївни; потім чоловічий сміх.

Шипучін (*подивившись на двері*). Вона там заважає службовцям. (*До Мерчуткіної*). Чудно й навіть смішно. Невже ваш чоловік не знає, куди вам звертатися?

Мерчуткіна. Він, ваша ясновельможність, у мене нічого не знає. Тільки й кричить: „не твоє діло! пішла геть!“ — і більш нічого...

Шипучін. Ще раз кажу ж вам, пані: ваш чоловік служив у відомстві військової медицини, а тут банк, установа приватна, комерційна...

Мерчуткіна. Так, так, так... Розумію, батечку. В такім разі, ваша ясновельможність, звеліть, щоб дали мені хоч 15 карбованців! Я згодна не все зразу.

Шипучін (*зідхає*). Ух!

Хірін. Андрію Андрієвичу, я ж так ніколи не закінчу доповіді!

Шипучін. Зараз. (*До Мерчуткіної*). Вам не втромчиш. Та зрозуміте ж, що звертатись до нас з таким проханням так само дивно, як подавати прохання про шлюбну розлуку, наприклад, до аптеки або до пробірної палати.

Стукіт в двері. Голос Тетяни Олексіївни: „Андрію, можна увійти?“

Шипучін (*кричить*). Почекай, люба, зараз! (*До Мерчуткіної*). Вам не доплатили, але що ж ми тут можемо зробити? І до того ж, пані, у нас сьогодні ювілей, ми зайняті... і зараз сюди може хтонебудь увійти... Пробачте...

---

Мерчуткіна. Ваша ясновельможність, пожалійте мене, сироту! Я жінка квола, беззахистна... Замучилась на смерть. І з постолями позивайся, і за чоловіка клопочись, і по господарству бігай, а тут ще зять без місця.

Шипучін. Пані Мерчуткіна, я... Ні, пробачте, я не можу з вами розмовляти! У мене навіть в голові закрутилось... Ви і нам заважаєте, і марно губите час... (*Зідхає вбік*). От дурна жінка, не був би я Шипучін! (*До Хіріна*). Кузьмо Миколаевичу, поясніть ви, будь ласка, пані Мерчуткіній... (*Махає рукою і йде до правління*).

Хірін (*підходить до Мерчуткіної. Суворо*). Чого вам треба?

Мерчуткіна. Я жінка квола, беззахистна... На вигляд, може, я й здорова, а як розібрati, то в мене жадної жилки нема здорової! Ледве на ногах стою і апетиту не маю. Каву сьогодні пила, але без жодного смаку.

Хірін. Я вас питаю, чого вам треба?

Мерчуткіна. Накажіть, батечку, видати мені 15 карбованців, а решту хоч через місяць.

Хірін. Але ж вам, здається, виразно сказано було: тут банк!

Мерчуткіна. Так, так... А коли треба, я можу представити лікарське посвідчення.

Хірін. У вас на плечах голова, чи що?

Мерчуткіна. Ріднесенький, адже я по закону прохаю. Мені чужого не треба.

Хірін. Я вас, мадам, питаю: у вас голова на плечах, чи що? Ну, чорт би мене взяв, мені ніколи з вами розмовляти! Я зайнятий. (*Показуючи на двері*). Прошу!

Мерчуткіна (*здивована*). А гроші, як же?..

Хірін. Одне слово, у вас на плечах не голова, а ось що... (*Стукає пальцем по столі, потім себе по чолі*).

Мерчуткіна. (*образивши*). Що? Ну, нічого, нічого.. Своїй жінці постукай... Я губерська секретарша... Зі мною обережно!

Хірін (*спалахнувши, напівтихо*). Геть звідціля!

Мерчуткіна. Ну, ну, ну... Не дуже то!

Хірін (*напівголосно*). Як ти не підеш в цю мить, то я двірника покличу! Геть! (*Тупоче ногами*).

Мерчуткіна. Нічого, нічого! Не злякаюсь! Бачили ми таких... Бовдур!

Хірін. Здається, за все своє життя не бачив гіршої... Ох! Навіть в голову вдарило... (*Важко дихає*). Я тобі ще раз кажу... Чуеш? Як ти мені, стара потворо, не підеш відціля, то я тебе на порох зітру! У мене така вдача, що я можу з тебе на все життя каліку зробити! Я можу злочинство вчинити!

Мерчуткіна. Собака бреше, вітер несе. Не злякалася. Бачили ми таких.

Хірін (*з розпачем*). Бачити її не можу! Навіть млосно! Я не можу! (*Йде до столу й сідає*). Наперли бабів повнісінький банк, не можу я доповіді писати! Не можу!

Мерчуткіна. Я не чуже прохаю, а своє, по закону. І сорому йому нема! В урядовому місці в повстяниках сидить... Мурло...

Входять Шипучін і Тетяна Олексіївна.

Тетяна Олексіївна (*входить за чоловіком*). Поїхали ми на вечірку до Бережніцьких. Катря була в блакитній фуляровій сукні з легким мережевом і з відкритою шийкою... Їй дуже личить висока зачіска, і я сама її зачісувала... Як убралася і зачісалась, ну просто красуня!

Шипучін (*вже з мігреню*). Так, так... Красуня... Зараз можуть сюди прийти.

Мерчуткіна. Ваша ясновельможність..

Шипучін (*похмуро*). Ще чого? Чого вам треба?

Мерчуткіна. Ваша ясновельможність... (*Показує на Хіріна*). От цей, от цей самий... от цей постукав себе пальцем по лобі, а потім по столі... Ви наказали йому розібрati мою справу, а він сміється і всякі слова. Я жінка квола, беззахистна...

Шипучін. Добре, пані, я розберу... вживу заходів... Ідіть... після!.. (*Вбік*). У мене починається подагра!..

Хірін (*підходить до Шипучіна, тихесенько*). Андрію Андрієвичу, звеліть покликати швайцара, хай її між три чорти прожене! Що ж це таке?

---

Шипучін (*перелякано*). Ні, ні! Вона почне галасувати, а в цьому будинкові багато помешкань.

Мерчуткіна. Ваша ясновельможність!..

Хірін (*плачущим голосом*). Але ж мені ще треба писати доповідь! Я не встигну!.. (*Повертається до столу*). Я не можу!

Мерчуткіна. Ваша ясновельможність, коли ж я одержу? Мені зараз потрібні гроши.

Шипучін (*вбік, гнівно*). Над-звичайно підла баба. (*Донеї, м'яко*). Пані, я вже казав вам. Тут банк, установа приватна, комерційна.

Мерчуткіна. Зробіть таку ласку, ваша ясновельможність, будьте за батечка ріднісінького... Коли ж мало лікарського посвідчення, то я можу й з участку посвідчення принести... Звеліть видати мені гроши!

Шипучін (*тяжко зідхає*). Ох!

Тетяна Олексіївна (*до Мерчуткіної*). Бабуся, вам же кажуть, що ви заважаєте. Яка ви чудна.

Мерчуткіна. Донечку, серденько мое, за мене поклопотатись нікому. Одна тільки слава, що їм та п'ю, а каву сьогодні пила без жодного смаку.

Шипучін (*знесилений, до Мерчуткіної*). Скільки ви хочете одержати?

Мерчуткіна. 24 карбованці 36 коп.

Шипучін. Добре!.. (*Дістає з гаманця 25 карбованців і подає їй*). Ось вам 25 карбованців. Беріть і... йдіть собі!

Хірін (*сердито кашляє*).

Мерчуткіна. Красненько дякую, ваша ясновельможність... (*Ховає гроши*).

Тетяна Олексіївна (*сидить біля чоловіка*). Але мені пора додому... (*Подивившись на годинник*). А я ще не скінчила... За одну хвилиночку скінчу й піду... Що там було! Ах, що там було! Отож поїхали ми на вечірку до Бережніцьких... Нічого собі, весело було, але не дуже... Був, звичайно, і Катрін коханець Гренділевський... Ну, я з Кatreю побалакала, поплакала, вплинула на неї, вона тут же на вечірці мала розмову з Гренділевським і відмовила йому. Ну, думаю, все скінчилось якнайкраще: маму заспокоїла, Катрю врятувала

й тепер сама можу бути спокійною... Що ж ти собі думаєш? Перед самою вечерею ідемо з Катрею алесю й раптом... (*Хвилюючись*). І раптом чуємо постріл... Ні, я не можу спокійно про це говорити! (*Обмахується хусткою*). Ні, не можу!

Шипучін (зідає). Ох!

Тетяна Олексіївна (*плаче*). Біжимо до альтанки, а там... там лежить бідний Гренділевський... з пістолетом у руці...

Шипучін. Ні, я цього не витримаю! Я не витримаю! (*До Мерчуткіної*). А вам чого ще треба?

Мерчуткіна. Ваша ясновельможність, чи не може мій чоловік знов поступити на працю?

Тетяна Олексіївна (*плаче*). Вистрілив собі просто в серце... ось тут... Катря впала непритомна, бідолашна... А він сам страшенно налякався, лежить і... і просить покликати лікаря. Швидко приїхав лікар і... і врятував нещасного...

Мерчуткіна. Ваша ясновельможність, чи не може мій чоловік знов поступити на працю?

Шипучін. Ні, я не витримаю! (*Плаче*). Не витримаю! (*Простягає до Хіріна обідві руки, з розпачем*). Проженіть її! Проженіть, благаю вас!

Хірін (*підходить до Тетяни Олексіївни*). Геть відціля!

Шипучін. Не її, а от цю... от цю страшну... (*Показує на Мерчуткіну*). От цю!

Хірін (*не зрозумівши його, до Тетяни Олексіївни*). Геть відціля! (*Тупає ногами*). Геть відціля!

Тетяна Олексіївна. Що? Що з вами? Збожеволіли?

Шипучін. Це просто жах! Я нещасна людина! Женіть її! Женіть!

Хірін (*до Тетяни Олексіївни*). Геть! Покалічу! Знищу! Лиха нароблю!

Тетяна Олексіївна (*біжить від нього, він за нею*). Та як ви смієте! Ви нахаба! (*Кричить*). Андрію! Рятуй! Андрію! (*Верещить*).

Шипучін (*біжить за ними*). Облиште! Благаю вас! Тихше! Згляньтесь наді мною!

---

Хірін (*женеться за Мерчуткіною*). Геть відціля! Ловіть!  
Бийте! Ріжте її!

Шипучін (*кричить*). Облиште! Прошу вас! Благаю!

Мерчуткіна. Батечку... батечку! (*Верещить*). Батечку!.

Тетяна Олексіївна (*кричить*). Рятуйте! Рятуйте!  
Ах, ах... млосно! Млосно! (*Скакає на стільця, потім падає на канапу й стогне, мов непритомна*).

Хірін (*женеться за Мерчуткіною*). Бийте її! Лупцюйте її!  
Ріжте!

Мерчуткіна. Ох, ох... батечку, в очах темно! Ох!  
(*Падає непритомна на руки Шипучіна*).

Стукіт у двері їй голос за сценою: — „депутація!“

Шипучін. Депутація... репутація... окупація...

Хірін (*тупотить ногами*). Геть, чортяка б мене взяла!  
(*Закочує рукава*). Дайте мені її! Лиха нароблю!

Входить депутатія з п'яти душ; всі у фраках. У одного в руках адреса в оксамитовій оправі, у другого—жбан. В двері з правління дивляться службовці. Тетяна Олексіївна на канапі, Мерчуткіна на руках у Шипучіна, обидві тихо стогнути.

Член банку (*голосно читає*). „Високоповажний і дорогий Андрію Андрієвичу! Кидаючи ретроспективний погляд на минуле нашої фінансової установи і проглядаючи розумовим оком історію її повільного розвитку, ми бачимо, що вона робить на нас якнайкраще враження. Справді, в перший час її існування невеликі розміри основного капіталу, відсутність будьяких значних операцій, а також невизначеність мети, ставили ребром Гамлетовське питання: „бути, чи не бути“? I був навіть такий час, коли лунали голоси, що слід закрити банк. Аж ось на чолі банку стаете ви. Ваші знання, енергія й властивий вам такт спричинилися до незвичайного успіху й рідкого розквіту його. Репутація банку... (*кашляє*) репутація банку...

Мерчуткіна (*стогне*). Ох! Ох!

Тетяна Олексіївна (*стогне*). Води! Води!

Член банку (*продовжує*). Репутація... (*кашляє*) репутацію банку ви піднесли на таку височінню, що наша установа

---

---

може тепер конкурувати з найкращими закордонними інституціями...

Шипучін. Депутація... репутація... окупація... „Два приятелі йшли вечірньою порою й важливу розмову мали між собою“... „Ох, не кажи, що молодість згубила, що ревністю замучена моєю...“

Член банку (*зніяковивши, читає далі*). Потім, кидаючи об'єктивний погляд на сучасне, ми, високоповажний і дорогий Андрію Андрієвичу... (*Понижуючи голос*). В такім разі ми після... Ми краще після... (*Виходять збентежені*).

### ЗАВІСА

# ЛИХО ВІД ТЮТЮНУ

СЦЕНА-МОНОЛОГ НА ОДНУ ДІЮ

ДІЄВА ОСОБА:

Іван Іванович Нюхін, чоловік своєї дружини, господарки музичної школи і жіночого пансіону.

Сцена уявляє з себе естраду одного з провінціяльних клюбів.

---

Нюхін (з довгими бакенами, без вусів, в старім поношеннім фраці, урочисто входить, вклоняється і поправляє жилет). Шановні добродійки і, деяким чином, добродії. (Розчишує бакени). Моїй дружині запропоновано було, щоб я з благодійною метою прочитав тут якунебудь популярну лекцію. Ну, що ж? Лекцію, так лекцію — мені рішуче однаково. Я, звичайно, не професор і не маю вчених ступенів, але, не зважаючи на це, все ж таки я вже тридцять років, без перестанку, можна навіть сказати, на шкоду для власного здоров'я та інше, працюю над питаннями виключно-наукового характеру, роздумую і навіть пишу іноді, можете собі уявити, вчені статті, себто не те, щоб вчені, а так, пробачте на слові, ніби вчені. Між іншим, цими днями я написав велику статтю під назвою: „Про шкоду від деяких кузьок“. Донькам дуже подобалося, особливо про блощиць, я ж прочитав і знищив. Однаково, щоб ти не написав, а без перського порошку нічого не зробиш. У нас навіть у роялі блощиці... За тему сьогоднішньої моєї лекції я вибрав, як то кажуть, лихो, що завдає людськості тютюн. Я сам курю, але жінка моя наказала читати сьогодні про лиху від тютюну, і, виходить, що нічого тут розмовляти. Про тютюн, так про тютюн — мені рішуче однаково, вам же, шановні добродії, пропоную поставитися до моєї цієї лекції з певною повагою, а то, щоб чого ще не вийшло. Кого ж страшить суха, наукова лекція, кому не подобається, той може не слухати й вийти. (Поправляє жилет). Особливо прошу присутніх тут панів-лікарів уважно поставитися до моєї лекції: вони зможуть з неї довідатися багато цікавого, бо тютюн, oprіч його шкідливого впливу, вживається також в медицині. Так, наприклад, коли муху посадови-

ти в табакерку, то вона здохне, мабуть, від хвороби нервів. Тютюн є, головним чином, рослина... Коли я читаю лекцію, то, звичайно, підморгую правим оком, але ви не звертайте уваги; це від хвилювання. Власне кажучи, я дуже нервова людина, а оком почав підморгувати в 1889 році 13 вересня, того самого дня, коли у моєї дружини народилась, деяким чином, четверта дочка Варвара. У мене всі дочки народилися 13-го числа. А в тім (*подивившись на годинника*), за браком часу, не будемо ухилятися від предмету лекції. Треба вам зауважити, що моя дружина має музичну школу й приватний пансіон, себто не те, щоб пансіон, а так, щось подібне. Між нами кажучи, дружина любить пожалітися на нестачки, але в неї дещо приховано, так тисяч з сорок або п'ятдесят, в мене ж ані копіечки за душою, ні шеляга—ну, та що там казати! В пансіоні я завідую господарчою частиною. Я купую провізію, доглядаю за прислугою, записую витрати, роблю зшивки, винищую блошиці, йду на прогульку з собачкою моєї дружини, ловлю миші... Вчора ввечері на моєму обов'язкові було виарати куховарці борошно і масло, бо передбачалося зробити млинці. Ну, одним словом, сьогодні, коли млинці було вже спечено, моя дружина прийшла на кухню сказати, що три учениці не юстимуть млинців, бо в них залози понапухали. Таким чином, вийшло, що ми спекли кілька зайвих млинців. Куди скажете подіти їх? Дружина спочатку наказала віднести їх до льоху, а потім подумала, подумала і каже: „Їж ці млинці сам, опудало.“ Вона, як буває незадоволена, називає мене так: опудало, або гаспид, або сатана. А який я сатана? Вона завжди незадоволена. І я не з'їв, а проковтнув, не жувавши, бо завжди голодний. Вчора, наприклад, вона не дала мені обідати. — „Тебе, каже, опудало, нема рациї вгодовувати“... Але (*дивиться на годинника*) ми забацікалися і трохи ухилились від теми. Будемо продовжувати. Хоч, звичайно, ви з більшою приємністю прослухали б тепер романсь, або якусь таку симфонію, або арію... (*Наспівую*). „Не затремтить рука в кривавій сіці“... Не пам'ятаю вже, звідкіля це... Між іншим, я забув сказати вам, що в

музичній школі моєї дружини, oprіч завідування господарством, на мене накладено ще обов'язок викладати математику, фізику, географію, історію, сольфеджіо, літературу та інше. За танки, співи і малювання дружина бере осібну додаткову платню, хоч танки і співи також я викладаю. Наша музична школа міститься в П'ятисобачому завулкові, в будинкові № 13. Мабуть, через це й життя мое таке, що ми живемо в будинкові № 13. І дочки мої народилися 13-го числа, і в будинкові у нас 13 вікон... Ну, та що й казати! Для переговорів мою дружину можна завжди застати вдома, а програма школи, коли бажаєте, продається у швайцара по 30 коп. за примірник. (*Виймає з кишени кілька книжечок*). І я, коли бажаєте, можу поділитися з вами. По 30 к. за кожний примірник! Хто бажає? (*Павза*). Ніхто не бажає? Ну, по 20 копійок! (*Павза*). Жаль. Так, будинок № 13! Ні в чому мені не щастить, постарів, подурнішав... От читаю лекцію, маю веселий вигляд, а самому так і хочеться крикнути на все горло або полетіти кудись за тридев'ять земель. І пожалітися ні кому, навіть плакати хочеться... Ви скажете: дочки... Що дочки? Я кажу їм, а вони тільки сміються... У моєї дружини сім дочок... Ні, прощайте, здається, шість... (*Жваво*). Сім! Старша з них, Ганна, має 27 років, молодша 17. Шановні добродії! (*Оглядається*). Я нещасливий, я дурень, нікчемність, але в дійсності ви бачите перед себе найщасливішого з батьків. Справді, це так і повинно бути, і я не смію казати інакше. Коли б ви тільки знали! Я прожив з дружиною 33 роки і, можу сказати, що це були найкращі роки моого життя, не то, щоб найкращі, а так взагалі. Пробігли вони, одним словом, як один щасливий момент, властиво кажучи, щоб іх чорт зовсім взяв. (*Оглядається*). А в тім вона, здається, ще не прийшла, її тут нема, і можна казати все, що завгодно... Я страшенно боюсь... боюсь, коли вона на мене дивиться. Так, от я й кажу: дочки мої не виходять заміж, мабуть, через те, що вони соромливі, і чоловіки ніколи їх не бачать. Моя дружина не хоче видавати балів, на обіди вона нікого не запрошує, це дуже скуча, сердита, сварлива дама, і через це

ніхто не буває в нас, але... можу вам сказати по секрету. (*наближається до рампи*)... Дочок моєї дружини можна бачити по великих святах у тітки їх Наталі Семенівни, тієї самої, що хвора на ревматизм і ходить в такій жовтій сукні з чорними цяточками, мов всю її обсипано тарганами. Там подають і закуски. А коли там не буває моєї дружини, то можна й це... (*Ляскає себе по ший*). Треба вам сказати, п'янію я від однієї чарки, і від цього стає хороше на серці і в той же час так сумно, що і висловити не можу; через щось згадую молодечі літа, і хочеться чомусь бігти, ох, як би то ви знали, як хочеться! (*З захопленням*). Втікти, покинути все і тікати не оглядаючись... куди? Однаково, куди... тільки б тікати від цього поганого, підлого, дешевенького життя, що зробило з мене старого, нікчемного дурня, жалюгідного йолопа, тікати від цієї дурної, дріб'язкової, клятої, клятої, клятої скупердяги, від моєї жінки, що мучила мене 33 роки, тікати від музики, від кухні, від жінчиних грошей, від усіх цих дрібниць і банальностей... і спинитись десь далеко-далеко серед степу і стояти деревом, стовпом, городнім опудалом, під широким небом, і дивитися цілу ніч, як над тобою пливе тихий, ясний місяць, і забути, забути... О, як би я хотів нічого не пам'ятати!.. Як би я хотів зірвати з себе це підле, старе фрачишко, в якім я 30 років тому вінчався... (*Зриває з себе фрак*), в якім постійно читаю лекції з благодійною метою... Ось тобі! (*Топче фрак*). Ось тобі! Старий я, бідний, нікчемний, як цей жилет з ношеною облізлою спиною... (*Показує спину*). Нічого мені не треба! Явищий і кращий за це, я був колись молодий, розумний, вчився в університеті, мріяв, вважав себе за людину... Тепер нічого мені не треба! Нічого, опріч спокою... опріч спокою! (*Глянувши вбік, швидко зодягає фрак*). Але, за лаштунками стоїть дружина... Прийшла й чекає мене там... (*Дивиться на годинника*). Вже пройшов час... Коли спитає вона, то, будь ласка, прошу вас сказати їй, що лекція була... що зпудало, себто я, тримав себе цілком пристойно. (*Дивиться вбік, відкашлюється*). Вона дивиться сюди... (*Підвіщенім тоном*). Виходячи з то-

---

---

го положення, що тютюн має в собі страшну отруту, про яку я тільки що казав, ні в якому разі не слід палити, і я дозволяю собі, деяким чином, сподіватися, що ця моя лекція „Лихо від тютюну“ матимете певні наслідки. Я все сказав. *Dixi et animam levavi!* (*Вклоняється й поважно виходить*).

### ЗАВІСА

## ЗМІСТ

СТОР.

<b>Ведмідь.</b> Жарт на одну дію . . . . .	3
<b>Сватання.</b> Жарт на одну дію . . . . .	21
<b>Лебединий спів. (Кальхас).</b> Драматичний етюд на одну дію	39
<b>Трагік з примусу. (З дачного життя).</b> Жарт на одну дію	49
<b>Весілля.</b> Сцена на одну дію . . . . .	57
<b>Ювілей.</b> Жарт на одну дію . . . . .	73
<b>Лихо від тютюну.</b> Сцена-монолог на одну дію . . . . .	89

Ціна 50 коп. (Р.)

